

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

3 · Juni 1998

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE FANGER
FRA FRIHEDSKAMPEN
1940 - 45

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Formand: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingø. Tlf. 48 79 45 91.

Sekretær: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. Tlf. 44 48 56 74.

Kasserer: Harry Henriksen, Sennepsmarken 11, 3660 Espergærde, Tlf. 49 13 16 80.

Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, Birgit Krasnik Fischermann, Peter Møller Madsen, John Nielsen, Lillian Olsen og Kaj Christensen

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Formand: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 44 91 13 72.

Angående ophold i Kegnæs-huset (7 sengepladser, adresse: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. 7440 5342), rettes henvendelse til sekretæren: Aase Beck Eigenbroth.

Tilsynsførende: H. P. Skjoldborg, Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 57 07 eller eventuelt Erik Hauberg, Holballe, Tandstet, 6470 Sydals, tlf. 74 40 76 32.

Fangesammenslutningens Rekreatjonsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreatjonsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingø, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75% af rekreatjonsopholdets samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreatjons hjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreatjonsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreatjons- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Æbeløgade 1,4., 2100 København Ø, tlf. 39 17 78 60, hver tirsdag mellem kl. 11.00 og 13.00.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreatjonsformål eller -hjælp i særlige trangstilfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14
Giro 620 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof der skal med i bladet skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

100,00 kr. i 1998.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

3. 1998

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for Sammenslutningen af danske fanger
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapofangerne
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 3

1998

4. årgang

Ydmygelse og den diametrale modsætning

Som det vel er de fleste bekendt, var vi jo ca. 2.000 danske tjenstgørende politifolk, der den 19. september 1944 blev anholdt af »Gestapo« og herefter »inviteret« på et månedlangt ophold i det sydlige med »alt betalt« - af en forlængst hedengangen malersvend af germansk oprindelse - og som havde gjort lynkarriere udi diktaturens kunst. Denne kunst udøvedes i rigeligt mål af den nævnte håndværker i de såkaldte koncentrationslejre, hvor man tog sig af anderledes tænkende/troende eller mennesker med en anden etnisk oprindelse end den af regimet tilladte.

I en af disse lejre, Buchenwald, havde man så tænkt sig at opbevare en betragtelig del af dansk politi, formentlig oprindeligt til krigens ende, hvis ikke ydre forhold havde gjort sig gældende.

Lad mig straks anføre, at der var tusinder af andre fanger/häftlinge, der led betydeligt mere, end vi gjorde, og det er heller ikke hensigten med denne artikel at beskrive den forskel, selv om den har givet anledning til mine bemærkninger.

Det er mere forskellen på tyskere, jeg tænker på. Man må påtænke, at der eksempelvis i Buchenwald opholdt sig hundreder af fanger, der var tyske statsborgere. Man har set nævnt, at hver 5. eller hver 6. var tysker, men det kan jeg ikke stå inde for, men jeg kan i hvert fald stå inde for, at der var mange.

Men der var SS-folk, og der var værnemagtssoldater, og forskellen på disse to kategorier vil fremgå af det følgende:

I Buchenwald herskede og hersede SS - SS og kun SS. Vi var daglig vidner til, hvorledes denne infame organisation's medlemmer behandlede og ydmygede mennesker i en grad, som det næsten er umuligt at beskrive. Det gik i særlig grad ud over jøderne, som vi »boede« i nærheden af, samt russiske og polske statsborgere.

Der er jo gennem efterkrigstiden skrevet mangt og meget om alle disse forbrydelser, men der er et par enkelte hændelser, som har brændt sig ind i min bevidsthed i en sådan grad, at

mindet om dem aldrig vil kunne udviskes, og som har givet mig mangen en søvnløs natte-time med hallucinationer, svedanfald efter pludselig opvågen m.m.

På et tidspunkt blev 211 af mine kolleger afhentet i danske busser i Buchenwald med henblik på hjemtransport. Det drejede sig fortrinsvis om de ældste og de meste syge. Da kollegerne blev ført gennem lejrens hovedgade mod udkørslen, vinkede de naturligvis til os, der blev tilbage, og hvoraf en del arbejdede lige i nærheden af gaden. Jeg befandt mig her sammen med kolleger og nogle jøder, og vi arbejdede med at rense mursten med »Svttaller«. Murstene var minder fra amerikanernes »lynvisit« d. 24. august. Vi vinkede naturligvis tilbage, og det gjorde også en af jøderne »det tillod han sig!« Denne handling blev åbenbart bemærket af den SS-mand, der bevogtede os. Han havde i dagens anledning understreget sit magtimage ved foruden den altid synlige pistol yderligere at iføre sig en knor-

tekæp, det var i øvrigt meget almindeligt i de kredse. Han sprang straks hen til den formastelig, der måtte stå ret for ham med huen i hånden. Jeg hørte ikke, hvad der blev sagt, men vores ven bøjede sig forover, således at huen rørte jorden. Herefter gik SS-manden i gang med at slå løs på den arme mand, til denne faldt om, hvorefter han fik et par yderligere slag og nogle spark. Vi bemærkede dog, at den pgl. rejste sig op og fortsatte sit arbejde, og således imod vores forventning, overlevede. Det gjorde imidlertid en anden jøde ikke.

Omkring samme tid kom vi en dag nogle danske politifolk marcherende, håftlinge går ikke, de marcherer, og vi var under kommando af en »overhåftling«, der var tysker, vores omgængelig. Vi var på vej mod vores beboelsesbarak efter arbejde. En traktor med to påhængsvogne læsset med løse kartofler passerede os bagfra. I modsat retning kom der gående nogle jøder, der ikke var under kommando. En af disse trådte til side mod transporten og tog en kartoffel fra den bagerste vogn. Dette blev set af en SS-mand, der kom kørende i samme retning med endnu en kartoffeltransport. Denne satte farten op og drejede ud mod jøden, der ikke kunne komme hurtigt nok af vejen. Traktoren ramte det arme menneske, der blev væltet omkuld, således at den ene af de store traktorhjul kørte direkte hen over manden, der blev dræbt på stedet. Føreren af traktoren havde intet andet til overs for sit offer end at spytte cigaretten ud af munden med retning mod den nu døde. Det er forståeligt, hvis nogen siger til sig selv, om det virkelig kan være rigtigt. Det kan man ikke fortænke nogen i, men vi var en snes danske politifolk, der inden for 10 meter var vidner til hændelsen, så om dens ægthed kan der ikke diskuteres. Meningstilken-degivelser tåltes ikke, men det var svært, når ens indre var i oprør, men det var: »Ein, zwei, ein, zwei, weitergehen«. Det er vel også forståeligt, at vi alle havde tanker om hævn eller lignende, men det var af indlysende grunde umuligt, næsten, i hvert fald dødsensfarligt.

Men så var det ligesom skæbnen greb ind.

Ved det førnævnte amerikanerbesejg var der blevet ødelagt flere hundrede solomotorcykler, der var anbragt i en filialbygning til »Gustavværkerne« i udkanten af lejren. Hertil blev jeg sendt sammen med nogle

kolleger og nogle russiske krigsfanger, der i strid med Genferkonventionen var blevet anbragt i KZ-lejr. Vores opgave var at adskille gearkasserne på cyklerne, der ikke var udbrændte. Vores arbejdsformand var fra Tjekkoslovakiet - selv fange - og en aldeles brav fyr. Han fik en ide, der bestod i, at vi med det udleverede værktøj, for mit vedkommende en mejsel og en mukkert, skulle åbne gearkasserne med et par hårde slag og derefter kaste de enkelte dele at sted gennem luften og ud i mudderet mellem træerne, så de nærmest forsvandt. Der skulle heller ikke meget fantasi til at give de små hjul en ekstra hilsen med på vejen af mukkerten. Området var meget »pløret« efter heftig regn. »Vorarbeiteren« havde oparbejdet et fint lille lager af ubeskadigede dele i små bunker efter parolen »immer-langsam-tempo«, således at »Jensen« betegnelsen og »råbet« om SS-kontrol kunne godkende arbejdet.

Med de førnævnte uhyggelige hændelser in mente, og mange andre, var det ligesom vi på en måde fik lidt af vores indestængte hævnørst indfriet, men også kun lidt. SS ville jo nok havde kaldt det noget andet, men et udtryk som »krigsforkortende foranstaltninger« er vist en brugelig vending.

Det skete da også, at politifolk kom i »nærkontakt« med medlemmer af SS. Således den dag, i et voldsomt regnvejr, da vi på skuldrene skulle bære trækonstruktioner (barakdele fra kz Auswitz). Vi mødte en flok SS-folk med hunde. Vi blev jaget fra vejen og ud i mudderet. En Viby kollega, der var ret korpulent (endnu) kom ikke hurtigt nok bort. Han blev bidt bagi af en af hundene, så blodet løb ned ad benet. Dette fik en Aalborgkollega, J. P. Jensen, til at udbrøde: »Svinehund«, hvilket resulterede i, at hundens fører fløj på Jensen og tildelte ham et knytnæveslag direkte i ansigtet, hvorved brillerne blev knust, og det ene øre blev revet i flænger, så også blodet flød fra ham. I en sådan situation er det svært at tøjle sine følelser. Alt i alt må man vel sige, at det af indlysende grunde var en særdeles umotiveret arbejdsstyrke med en lav arbejdsmoral, krydret med indestængt raseri, der fremtidig arbejdede for »systemet«.

Når vi som gamle fanger tænker tilbage på de russiske medfanger, sker det altid med varme følelser. De var simpelthen så trofaste i arbejds-

og kammeratsammenhæng, og så var de fantastiske til at »organisere ting«. Et lille eksempel: en dag, efter at det var blevet min tur til at hvile mig i »hulen« - en plads i nærheden, hvor russerne havde tændt bål i en organiseret tønde, trak en af russerne et stykke papir frem, og tro mig, det indeholdt honning, ægte bihonning. Man skulle tro, han havde fanget nogle bier. Jeg trådte lidt til side, men nej, jeg skulle sætte mig sammen med de andre i en rundkreds, og vi spiste af honningen med spidsen af vores lillefinger, det var lidt, men det gik efter tur, og det var en himmerrigsmundfuld. Desværre overlevede kun få af disse, og alle ved, hvorfor.

Det var en så ustabil arbejdsituation med disse motorcykler og med bæren mursten til nybygninger i »immer langsam tempo«, at kommandanten en dag over lejrens højtaleranlæg havde en »Sondermeldung« til de danske politifolk, der gik ud på, at vores arbejdsindsats skulle øges. »De skal ikke tro, De går i Danmark på Deres smørmarker mere«. Han troede øjensynlig, at i Danmark voksede smørret direkte på marken. »Hvis ikke arbejdstempoet øges, vil det få meget alvorlige konsekvenser«. Måske tænkte han på vores røde korspakker. Det var lidt af en »ære« at blive nævnt på så højt et plan, men det gav nok nogen ængstelse hos en del af os, men der skete intet.

Ca. 14 dage efter at vore kolleger var rejst, fik vi pludselig besked på at »pakke« og stille op i den store kinosal. Her tilbragte vi en hel nat med rygter af alle slags svirrende i luften. Næste morgen blev vi alle kommanderet til den store appelplads, hvor vi i 14 timer sad/stod på pladsen, og vi fik besked på, at vi skulle sendes hjem straks. Det var en meget kold og blæsende dag, og flere faldt om og måtte bringes til revieret. Den sidst på aftenen blev vi »afhentet« af en flok SS-folk alle med hunde og svært bevæbnede. Vi blev »fulgt« til banegården, hvor vi straks blev indlosset i de sædvanlige kreaturvogne med ca. 50 mand i hver. Der var imidlertid denne gang den væsentlige forskel, at denne gang blev bevogtningen overtaget af værnemagtssoldater, midaldrende. Vi »bed mærke i«, at disse soldater var behjælpelige med at hjælpe os op i vognen ved at »give en hånd med« bogstaveligt talt, og ligeledes bød de »Godaften«. Det var noget aldeles nyt for os, så nyt, at vi

vel knap helt fattede det. SS-folkene forsvandt. Ret hurtigt fortalte de to soldater, der opholdt sig i vores vogn, at vi nu var på vej til krigsfangelejren Mühlberg an der Elbe, og at de skulle ledsage os hele vejen. Det udløste jo nok et par rødekorscigaretter, men det havde de såmænd også fortjent. Vi tænkte meget på og talte meget om de 70 kolleger, der ikke oplevede denne dag samt de 90 kolleger, der måtte efterlades i Buchenwald, grundet alvorlig sygdom, heriblandt tre Aalborgkolleger.

Meningen med den flg. del af min beretning er ikke at beskrive forholdene i Mühlberg men udelukkende at dokumentere og beskrive den utrolige forskel, vi kunne konstatere på de tyskere, der skulle sikre vores tilstedeværelse i landet.

Allerede ved vores ankomst til Mühlberg, hvor vi skulle tilbringe nogen tid i en lille skov ca. 1 km. fra selve lejren, kunne vi tydeligt mærke forskellen bl.a. derved, at vore to vogtere fra »vores vogn« traf aftale med et ægtepar, der var indehavere af en vandpumpe ved deres lille landbrugsejendom ved skoven. De to hjalp til med at pumpe vand op, og den ene lagde endda sit gevær fra sig i græsset for at kunne pumpe, således at alle kunne komme til at drikke af vandet, denne vidunderlige og vel-smagende væske, som vi jo gennem de sidste måneder havde haft et meget anstrengt forhold til.

Vi nærmede os nu juleaften. Det var tilladt at gå frit omkring i lejren, herunder også at gå rundt om vores beboelsbarak. En sådan tur var jeg ude på en af de sidste aftener kort før jul. Pludselig blev jeg »råbt an« af en tomandspatrolje. Det var et øjeblik min tanke at »stikke af«, men det havde jeg ikke kræfter til. Det var bemærkelsesværdig, at der ikke blev råbt: »Sten bleiben«, men »Halloooo«. Det kunne godt undre. De to kom hen til mig. Den ene, den ældre, midaldrende, og let haltende spurgte mig, om jeg havde en tændstik, hvad jeg ikke havde. Det var tydeligt, at de to ønskede bare at tale om livet. Da jeg allerede da havde et rimeligt forhold til stedets sprog, var det velkomment. De ville gerne tale om: Hvem, hvordan, hvorfor o.lign. De spurgte mig endog om mit navn, ikke nr. Især den ældre fortalte meget om sit liv, sin familie og om hans muligheder for at gense denne. Han gav udtryk for, at vi dog nu var ret heldige: »De har for-

bindelse med Deres familie, vi har overhovedet ingen kontakt og har måske intet at komme hjem til«. Det blev da også bemærket, at de begge sagde »De«. Jeg må nok indrømme, at det var en god oplevelse, og da vi sagde godnat til hinanden (med håndtryk, også nyt) var det nok med halvblanke øjne.

Det var nu blevet juleaften. Vi havde i min barak forskaffet os et stearinlys gennem nogle engelske krigsfanger, der boede i en nabobarak. På et tidspunkt, hvor vi var ved at afsynge salmen: »Kongernes Konge«, gik hoveddøren op, og ind trådte to soldater, den ene den omtalte let haltende. De kom med besked om, at al tilkendegivelse af, at det var jul, var absolut forbudt. Vi indstillede sangen, da de to gik, men begyndte kort efter igen at synge, denne gang: »Glad jul, dejlige jul«. Den melodi er jo identisk med den tyske julesalme: »Stille Nacht; heilige Nacht«. Dette må have vækket følelser hos de to soldater, der under afsyngningen blev observeret stående lige uden for porten, syngende med på salmen. Det virkede betagende og rørende på os. Vi så ikke mere til de to.

Der kunne skrives om flere lignende situationer, men de nævnte må være nok til at understrege den betydelige forskel, der var på SS-folkene og Værnemagtens medlemmer, samt på tyskere i øvrigt (jvf. afsnittet om de tyske fanger), så derfor disse beretninger.

Mange vil nok spørge, og har spurgt, hvordan ens forhold til det tyske har kunnet fungere siden krigens afslutning. Det var også svært i den første tid efter krigen. Men man kan ikke leve livet med altid at hade, men man kan gemme, men ikke glemme, og hadet har ingen helbredende effekt.

Men alle vi, der har været vidner til og tæt på mange af de forbrydelser, der blev udøvet, kan i hvert fald forene os i et fælles had til den -isme og lignende -ismer, der var grundlaget for, at forbrydelserne kunne finde sted overhovedet.

Andre vil så spørge, og har spurgt, hvordan man har kunnet leve videre som politimand med den baggrund/minder i mere end 40 år. Jamen det har da også ofte været tungt og svært, navnlig når man er kommet tæt på folks følelser, hvad jo ofte er sket. Der har af og til knebet med at »komme ovenpå igen«, efter voldsomme hændelser, og det har da

sikkert sin baggrund i de »oplevelser« man selv i sin tid var så tæt på, men måske også den omstændighed, at man selv bag en ydre skal har boende et blødt hjerte og et følsomt sind, det kan man jo også godt lære af....

E. Svejgaard Kristensen
Aalborg

Den, som tror at han kan undvære andre, bedrager sig meget, men den, som tror at andre ikke kan undvære ham, bedrager sig endnu mere.

La Rochefoucauld.

Manglende blade

På Bernadottegården i Roskilde har vi modtaget ca. 40 årgange af Pigtråd helt tilbage fra det første nummer i 1946 til og med numrene fra 1988. Desværre mangler der enkelte numre. Skulle nogen af læserne ligge inde med et eksemplar af følgende numre, modtager vi dem gerne med stor tak.

Det drejer sig om:

Pigtråd årgang 8 1953 nr. 8
Pigtråd årgang 10 1955 nr. 6
Pigtråd årgang 11 1956 nr. 6
Pigtråd årgang 13 1958 nr. 12
Pigtråd årgang 17 1962 nr. 10
Pigtråd årgang 18 1963 nr. 4
Pigtråd årgang 18 1963 nr. 10
Pigtråd årgang 19 1964 nr. 4
Pigtråd årgang 23 1968 nr. 4
Pigtråd årgang 27 1972 nr. 4
Pigtråd årgang 29 1974 nr. 9
Hele årgang 1975 mangler.
Hele årgang 1980 mangler.
Nr. 1 årgang 1988 mangler.

på forhånd tak
Mogens Henrik Nielsen
Bernadottegården
H.H. Kochs Vej 4
4000 Roskilde

Det er 54 år siden - invasjonen i Normandiet

*Han var med i første linie ombord på et dansk skib.
Emil Burmeister sejlede med krudt og kugler fra England til
invasjonskysten i et inferno af kanonild, flybomber og
maskingeværknitren.*

Det er 54 år siden den allierede invasion af Normandiet. Den 6. juni 1944 tidligt om morgenen blev store allierede troppstyrker landsat på den franske kyst i den største amfibieoperation nogensinde i historien.

Alt ialt var henved fire millioner personer involveret i denne fantastiske operation. I de første morgentimer landsattes 200.000 mand. 58.000 mand under den amerikanske general Omar Brandleys kommando, angreb to strækninger, der havde kodenavnene Omaha Beach og Utah.

Længere mod øst den 2. britiske armé under general Sir Charles Dempsey, der foruden canadiske divisioner også havde franske, polske og hollandske tropper underlagt.

16.000 amerikanske faldskærmsoldater fra den amerikanske luftbårne

82. og 101. division blev kastet ned bag den tyske kystbevogtning for at beskytte vestflanken. 8.000 mand fra den britiske luftbårne division blev nedkastet for at beskytte østflanken.

I det første halvandet døgn efter invasionen blev yderligere 90.000 mand landsat.

De allieredes øverstkommanderende var den amerikanske general Dwight D. Eisenhower. Han havde som leder af landsstyrken i den første tid den britiske general Montgomery.

De allieredes direkte modstander var den tyske feltmarskal Erwin Rommel, der på strækningen fra Holland til Bretagne havde 500.000 mand under sin kommando, hvoraf 70.000 var stationeret i invasionsområdet.

For transporten af de allieredes soldater og materiel stod 5.000 land-

Emil Burmeister var med i forreste linie under invasionen for 50 år siden. Han blev dekoreret med 1939-45 Star, Atlantic Star og War Medal.

gangsfartøjer og 1300 skibe. Luftlandetropper blev transporteret med 1100 fly og 800 glideplaner.

I første linie

Også danske søfolk ombord på danske skibe, der var indrullet i den britiske handelsmarine, deltog i første linie under invasionen.

En af dem var Emil Burmeister, Skovlunde, der var forhyret som matros på m/s »Lilleaa« på 1500 tons med en besætning på 18 mand. Det var et gammelt canadisk smuglerskib, som var købt hjem til Danmark lige inden krigen af rederiet Heltland ved Th. Basse.

- »Lilleaa« kom efter besættelsen til England, men da de allierede ikke ville anerkende Danmark som allieret nation, fordi vi ikke havde gjort nok modstand mod tyskerne, kom vi til at sejle under Union Jack på engelske betingelser, fortæller Emil Burmeister.

En dag i 1943 kom skipperen og sagde at vi havde fået brev fra Admiraltetet i London om, at vi atter måtte føre dansk flag på grund af den øgede modstandskamp hjemme.

Så ved invasionen sejlede vi - ligesom andre danske skibe - med Dannebrog vajende under flagspillet.

- Nogen tid før invasionen blev vi spurgt, om vi ville melde os frivilligt til invasionen, som der blev snakket meget om. Samtidig fik vi også besked på, at vi ikke kunne regne

Personnel landing craft med fuld hastighed mod deres angrebsmål.

Foto: New York Times foto.

med, at vi kunne rejse hjem, den dag krigen var slut.

Omkring invasionstidspunktet i 1944 var vi på vej ned langs den engelske vestkyst til London. Vi fik ordre til at gå ind til Plymouth.

Da vi ankom hertil ville skipperen, som han plejede, kontakte mægleren, men han blev stoppet ved landgangen af amerikanske soldater. Ingen måtte forlade skibet.

Så begyndte vi at laste ammunition, våben og jerrycans (benzindunke). Samtidig fik vi nye redningsveste. Der sad et rødt lys oppe på skulderen, som man kunne tænde, hvis man kom i livsfare.

Forseglede ordrer

Men amerikanerne stod og grinede. De spurgte, hvad vi dog skulle bruge dem til. Sker der noget med jer, får I nok mere brug for en faldskærm, føjede de sarkastisk til.

Da vi havde fået al ammunition og våben ombord blev lugerne dækket til, og der blev gjort plads til 50 amerikanske soldater, der skulle med over Kanalen og losse.

Skipperen fik forseglede ordrer. Vi skulle først gå til Isle of Wight - en ø ved Englands sydkyst lidt syd for Southampton. Der skulle vi vente på en konvoj nordfra.

Så kom denne kæmpe-konvoj, som vi skulle tilslutte os. Der var flere tusinde skibe, som satte kursen mod Normandiets kyst. Vi havde ordre til at lande på Omaha Beach, som var udset til at være amerikanernes hovedmål.

De store krigsskibe var taget af sted før os. De lå og beskød kysten for at gøre tyskerne møre. Kampene fra Omaha-stranden blev nogle af de blodigste på invasionskysten.

De amerikanske tropper var søsyge på grund af vejret og ret forkomne på grund af den tunge udrustning - og de måtte gå direkte ind i de tyske maskinkanoners ild.

Det første stykke vej gik de i vand til halsen. Utallige druknede.

De amerikanske og engelske fly beherskede luftrummet, men tyskerne var også på vingerne. Det første vi så, da vi nærmede os den franske kyst var allierede flyvere, der bombarderede kystbefæstningerne. Men tyskerne kunne også bide godt fra sig.

Da vore soldater skulle til at losse, blev de ustandselig angrebet af tyske fly og de såkaldte E-både - torpedo-både der angreb de allierede skibe med torpedoer.

Krudt og kugler

Det var et fyrværkeri uden lige, når kanonerne bragede fra krigsskibene og de tyske befæstede stillinger og maskingeværerne knitrede, mens lyskuglerne forvandlede nat til dag.

Det var et rent inferno, og når de tyske fly smed deres bomber, kunne de ikke undgå at ramme et skib, så tæt lå vi ved hinanden.

Og bange, det var vi allesammen, også vore amerikanske soldater.

Når de stod nede i lasten kunne man næste se øjnene rulle på dem. På et tidspunkt tilkaldte de deres løjtnant for at få bragt lidt ro over gemytterne.

Han tog en lille lommebibel frem og stillede sig oppe ved lugekarmen, læste et stykke af bibelen, mens de blev stående ned i lasten, omgivet af ammunition, maskingevær og andet grej.

Så fik de lov til at affyre deres geværer op i luften. Selvom det jo ikke hjalp på invasionens forløb, havde det nok en vis psykologisk virkning på dem. I hvert fald knoklede de videre.

De første, der nåede frem til kysten fra invasionsflåden, var de små amfibiebåde, der dels kunne sejle ind med deres last og derpå køre videre på strandbredden. Men tyskerne havde mineret kysten, og derved led de allierede stor tab.

Vore soldater blev ombord, indtil de store landgangsfartøjer havde fået fodfæste på stranden og landsatte tropper. Vore soldater stod for losse-

Forskelligt gods hejses fra lasten i et lastskib ved Normandiets kyst ned i en leiger for transport til kysten

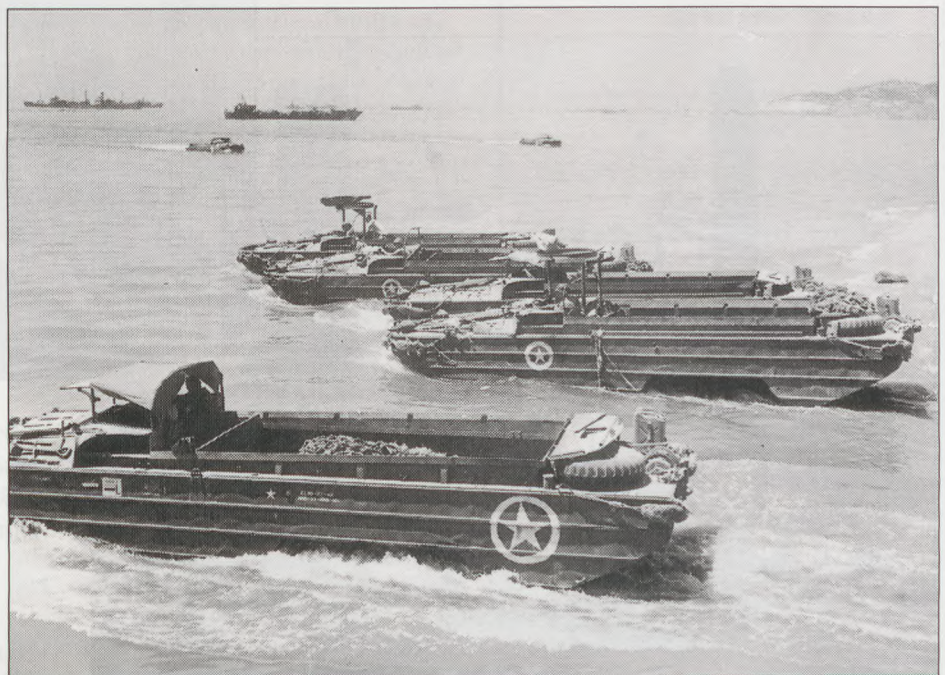
Foto: British official foto

arbejdet fra »Lilleaa«, og det var en barsk omgang. For ikke blot blev vi ustandselig angrebet af tyske fly, men landgangsfartøjerne blev mødt af hård modstand.

Hvad vi ikke vidste, da vi kom derover, var, at der lå en stor tysk styrke, som holdt øvelse på det tidspunkt, da invasionen fandt sted. Det var en af de få ting, som den britiske efterretningstjeneste ikke havde haft pejling på. Og det betød, at tyskerne kunne yde hårdere modstand end ventet, fortæller Burmeister videre.

Tyskerne uforberedt

En helt utroligt sammentræf af omstændigheder førte til, at den 7. tyske

Invasionen: »Ducks« bringer gods og våben fra skibene og ind på stranden.

Foto: British official foto.

armé i Normandiet ikke blev alarmeret ved invasionen. Alle højere tyske officerer var borte eller kunne ikke føre kommando.

Feltmarskal Rommel var på vej til Hitler for at få tilladelse til at indsætte panserreserverne. Chefen for den slagkraftige SS-enhed på vestfronten var på besøg i Bruxelles. De fleste af 7. armés generaler deltog i et krigsspil, som skulle slå en allieret invasion tilbage.

Stabschefen for armégruppen B, der skulle træde til i stedet for Rommel, var engageret i en filosofisk diskussion med sine venner. Han var øjensynlig så optaget heraf, at først den 7. juni om formiddagen anså han invasionen for at være andet end et rent lokalt fænomen. Den samlede tyske hærstyrke på Vestfronten omfattede ialt 1,5 millioner mand fordelt på 10 panserdivisioner, 17 første-klasses og 31 andenklasser divisioner.

- Da soldaterne havde tømt vort skib, var vi klar til at vende tilbage til England efter nye forsyninger, men uden soldaterne. De var landsat i Frankrig og var dermed ude af billedet for vort vedkommende.

»Lilleaa« returnerede til engelsk havn og fik mere ammunition m.v. ombord, tog tilbage til invasionskysten for at aflevere. Sådang gik det for sig i flere uger.

Skyd dog mand

Efterhånden som de allierede fik bedre fodfæste i Normandiet, kunne vi benytte de franske havne. Vi kom til

en by, der hed Barfleur, Jeg stod oppe på broen som udkig. Så kom styrmanden farende og skreg: Skyd dog, mand!

Jeg tænkte, hvad skal jeg dog skyde på. Jeg så kun kirkegården til venstre og molen til højre. Men så opdagede jeg nogle snigskytter, der bevægede sig ind på molen. Jeg stod kun et par meter fra lanternen, der blev skudt i stumper og stykker, fik så klargjort maskingeværet og optog ildkampen. Det var uhyggeligt, og jeg var angst. Snigskytterne var ikke tyskere, men franske stikkere og nazister, som gjorde det beskidte arbejde efter tyskerens retræte.

Jeg mener iøvrig, at man både kan være angst og modig på samme tid. Jeg har oplevet at stå på et skib, hvor hele konvojen blev angrebet. Det var uhyggeligt. Men, det må jeg indrømme, så foldede jeg mine hænder og bad til Vorherre. Det er, hvad mange andre søfolk også har gjort, selvom de måske ikke vil indrømme det.

Der er ingen, der skal fortælle mig, at de ikke var bange. Så siger jeg, det passer ikke.

På en af turene var jeg med til at skyde et tysk fly ned. En ganske ung knægt betjente maskingeværet ved den lejlighed. Jeg var forsyner og sørgede for ammunitionstilførsel. Hele besætningen jublede, da flyet styrtede i havet.

Vi kom så til London. Her blev kaptajnen afhentet, og gik fra den ene store middag med taler til den anden. Men ikke et ord om den lille gut, der havde sørget for at uskadeliggøre tyskeren.

Med et mildt ord syntes jeg, det var pinligt.

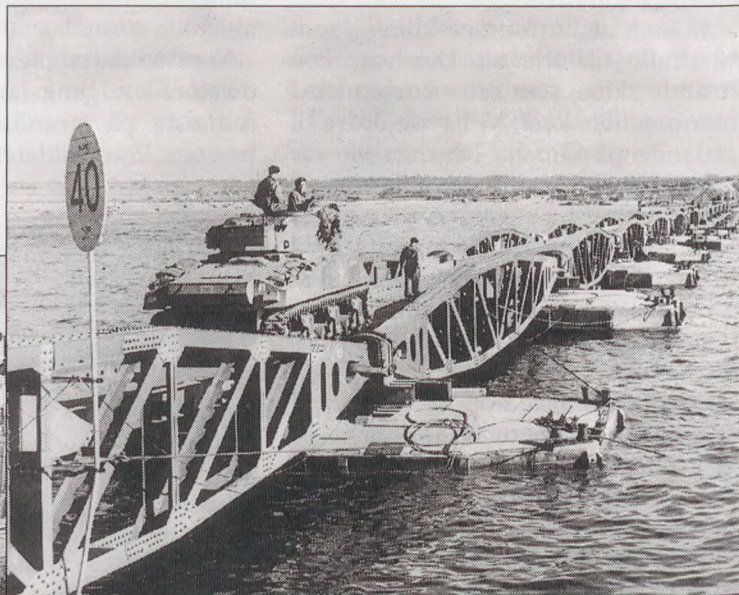
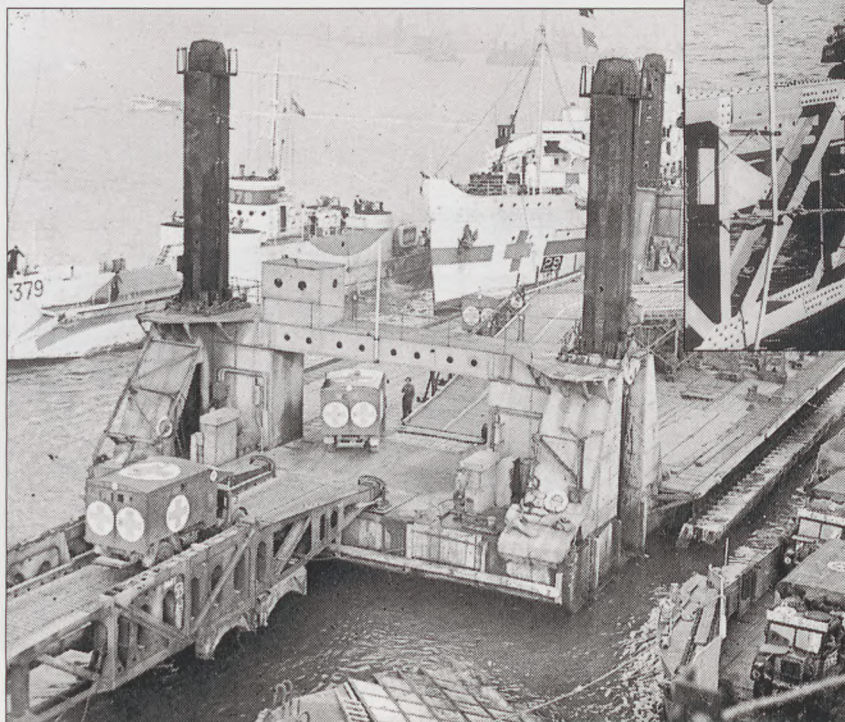
Altid heldig

Jeg har altid været heldig. Når jeg kom fra et skib, og det atter stak til søs, så gik det ned. Jeg har oplevet at komme ombord i et nyt skib, hvor de sagde: Goddag, Emil, nå er det dig, så er der ingen fare på fære, så sker der ikke noget.

Så kendt var jeg efterhånden blevet. Jeg var matros ombord, og mit arbejde bestod i at styre skibet, banke rust, male og meget andet. Men vi gjorde faktisk det meste af tiden ikke andet end »stand by«, klar til at rykke ud. Vore redningsbåde var altid rede til at blive sat i søen.

Under angreb tror man, at det her kan man ikke klare. Man er faktisk et rystende nervevrag.

Lykken stod mig bi, og jeg klarede mig gennem de fem år, slutter Emil Burmeister.

Pier oprettet ud over den franske kyst i forbindelse med invasionen. Herfra forsynes invasionskysten med tropper og materiel, indtil Arromanch.

Foto: British official foto.

»Brohoved« sløbt over fra England, bragt på plads. Herfra foregik kørslen med militærbiler ind til den franske kyst.

Foto: British official foto.

Villy Mørk Jensens tale ved udstilling i Odd Fellow-palæet 30-3-1998

Det er for mig en stor glæde at være med til at åbne denne udstilling og især fordi det giver mig lejlighed til at være sammen med Dr. Garbe fra Neuengammelejren. Han er givet den rigtige til at fortælle om forfølgelsen af Bibelforskere.

I tugthus Brandenburg var der ikke mulighed for at se, hvem der var bibelforskere, da man ikke bar de ellers kendte trekanter på uniformerne. Brandenburg var et af de berygtede tugthuse, hvor man anbragte langtidsfanger, og de der var dødsdømte. Selv om man havde fået en tidsbestemt straf, kunne man ikke være sikker på, at den oprindelige dødsdom ikke blev genoptaget. Især ved krigens slutning blev mange henrettet.

I tugthuset arbejdede vi for firmaer som Bosch - Arado og Stålvalseværket. Tysk industri havde på den måde billig arbejdskraft, og det var livsvigtigt ikke at blive syg.

Herom fortæller fhv. provst ved Viborg domkirke Axel Jeppesen. Han indleder sin bog med følgende: Det kan ikke undgås, at det jeg oplevede i krigsårene i Berlin, har sat dybe spor i mit sind. Menigheden har mærket, at min forkyndelse og hele præstegerning var præget af det, jeg som ung oplevede sammen med min første menighed Hans Tausens danske menighed i Berlin.

Specielt omkring tugthus Brandenburg fortæller han: Sammen med pastor Boas havde han søgt om besøgstilladelse direkte hos det tyske Justitsministerium, men da han var legationspræst gik det ikke. Ansøgningen skulle kommandovejen over Udenrigsministeriet. Men endelig en dag kom tilladelsen via legationsråd Steesen-Leth.

Netop da havde Christianskirken besøg af Hiltgunt Zassenhaus, der var censor ved fængselsvæsenet. Når hun var tilstede, kunne det tillades, at man talte dansk ved besøget. Hun var stærk antinazistisk (og gav senere Røde Kors uvurderlig hjælp ved Bernadotteaktionen, fordi hun vidste, hvor der var skandinaver.)

Den 13. december 1944 kom vi ind til en meget bister og nervøs fængselsinspektør, som overværede vore samtaler. Holdvis blev de danske fanger ført ind i hans kontor, og vi fik en god samtale på dansk, medens de spiste den mad, jeg havde med til dem. En af fangerne var jeg særlig opsat på at møde, fordi jeg var i kontakt med hans forældre, et lærerægtepar på Fyn. Det lykkedes ikke. Begrundelse: »Han er på udekommendo«, d.v.s. at han arbejder på en fabrik udenfor fængslet. Sandheden var dog, at han var døds syg. Først efter krigen lykkedes det via den danske Militærmission at få hans urne hjem.

Den bistre fængselsinspektør ville ikke tage mod levertran til de danske fanger, med mindre vi kunne forsyne alle fanger. Min besøgstilladelse lød på et halvt år. Det tydede han sådan, at jeg først kunne komme igen om et halvt år. Men det lykkedes at give danskerne levertran.

Så vidt Pastor Jeppesen. Som krigens afslutning nærmede sig, hørte vi, hvordan det gik i Sonnenburg, hvor SS myrdede samtlige fanger, før de flygtede. Så det var med bange anelser, vi modtog meddelelsen om at Røde Kors skulle afhente os.

Heldigvis var vor mistro denne gang overflødig, men som pastor Jeppesen skriver, var vi alle mærkede af opholdet.

Ikke mindst gjorde det indtryk på os senere at erfare, at det gamle tugthus, efter at det nye var bygget, blev anvendt som hospital for handicappede børn, hvor man eksperimenterede med sygdomme for til sidst at dræbe dem.

Til slut skal det nævnes, at i tugthuset opstod der ubrydelige venskaber, der har holdt gennem mere end 50 år, uanset forskellige opfattelser af politik, religion, og andet og uanset omgivelsernes ofte manglende forståelse for, hvordan opholdet har virket på dem, det ramte.

Til slut en hilsen fra formanden for arbejdsgruppen Brandenbrug forfat-

teren Arthur Mannebar der beder mig hilse og sige; at man i dag ved at man ikke altid dengang viste forståelse nok for Bibelforskerne.

Har tavshed ikke ofte været forbyrderiks, når du havde kunnet sige et værdigt, mandigt ord, men af frygt ikke vovede det, et oplysende, forsonende ord, men ikke gad det, et opmuntrende, trøstende ord, men af ligegyldig træthed forsømt det.

J.O. Vallin

Vær glad når faren vejer den indre kraft du ejer. Med vilje god og frejdig mod til slut du vinder sejr.

Børnstjerne Bjørnson

Udryd sekt- og partivæsenets dæmon af dit hjerte tilgemed smålighed, fanatisme og ufordragelighed.

W. E. Channing

At leve alene- kan man ikke, men leve med sine medmennesker kan man. Leve med tro- eller uden det er kunsten.

Kaj Christensen

Nazismens modstandere - Jehovas vidner som kz-fanger

Selv Himmler kunne ikke knække dem

Af informationssekretær Michael Bjørk

»Jeg har ikke mødt en eneste kz-overlevende, som ikke kan huske Jehovas Vidner. De var lette at kende med den lilla trekant, de bar på deres fangedragt,« fortalte historikeren dr. Christine King for nylig på et seminar i Washington, hvor man satte fokus på Jehovas Vidner (Bibelforskerne) i tyske kz-lejre.

Også mange danske kz-fanger har mødt Bibelforskerne i Neuengamme, Sachsenhausen og andre lejre. Nogle har mødt dem i Zuchthaus Brandenburg, hvor tyske Jehovas Vidner afventede deres dødsdom som militærnægtene.

Flere danskere har siden skrevet om disse troende mennesker, der nægtede at bøje sig for Hitler - nægtede at sige Heil Hitler, nægtede at hilse Hagekorset, og nægtede at gøre tysk militærtjeneste. En af dem var Niels Jørgensen i bogen »På det tyske Slavemarked« (1945), der her i Danmark var et af de første trykte vidnesbyrd fra kz-lejrene.

Men først nu i 1990'erne er historikere begyndt mere systematisk at afdække detaljerne i, hvad der skete med det hårdt forfulgte trossamfund under nazismen. Blandt disse forskere, som ikke selv hører til Vidnerne, er professor Henry Friedländer og dr. Sybil Milton fra New York, dr. Gabrielle Yonan fra Berlin samt ikke mindst dr. Detlef Garbe, der er direktør for Gedenkstätte Neuengamme.

Som billedet tegner sig nu, blev omkring 10.000 af de tyske Jehovas Vidner ofre for nazismen på den ene eller den anden måde. Antallet af indsatte i fængsler og kz-lejre var 6000, og antallet af dødsofre sættes til mellem 1600 og 2000. Heraf blev 250 henrettet som militærnægtene, de fleste ved halshugning.

Ifølge dr. Sybil Milton blev over 860 børn tvangsfjernet, fordi deres forældre var Jehovas Vidner og for eksempel ikke ville lære børnene at sige Heil Hitler.

Og registreringer fortsætter. Måned for måned føjes flere på listen.

Holdningsændring?

Her i Modstandskampen har Bibelforskernes situation i kz-lejrene før været nævnt. En enkelt aspekt, som har været berørt, kan nu afklares takket være dr. Detlef Garbe, hvis banebrydende doktorafhandling (Zwischen Widerstand und Martyrium - Die Zeugen Jehovas im Dritten Reich) er udkommet i 3. udgave.

Spørgsmålet er, hvorvidt Bibelforskerne i kz-lejrene på noget tidspunkt ændrede holdning. Noget tyder nemlig på, at de en overgang kom til at nyde bedre vilkår end gennemsnittet på visse tidspunkter. Nogle har spurgt, om Vidnerne var begyndt at bøje af over for nazisterne, for man kan konstatere, at de fra 1943 blev benyttet mere på betroede poster inden for »Vorarbeiter«. Og efter en Himmlerordre af 6. januar 1943 kunne kvindelige Vidner undertiden overføres til arbejde som husassistenter og barneplejersker hos SS-familier.

Men blev Bibelforskerne Kapo'er? Ikke sådan som man forstår ordet i dag. For hvis man med Kapo mener en spytlikker, der samvittighedsløst sælger sig selv og sine venner for at opnå fordele, så er intet længere fra sandheden. Men hvis man blot hentyder til, at nogle af dem fik praktiske ansvarsopgaver, er det i visse tilfælde sandt. I øvrigt viste dette sig ofte at være til gavn for medfangerne, uanset disses tro. Her kan dr. Garbe oplyse:

Fanger fra andre grupper beretter, at de Jehovas Vidner, som havde betroede opgaver, almindeligvis forholdt sig »eksemplarisk«. Den danske Neuengamme-fange Lauritz G. Damgaard, der i en gartnerkommando var underordnet et af Jehovas Vidner, har den bedste erindring om vedkommende: Bibelforskeren August... var en af de gamle i lejren. Dette, og så dét at han var tysk, var hans kvalifikation til at blive Vorarbeiter. Fra nazisterens synspunkt var han en elendig Vorarbetet. Men fra alle andre synspunkter var han en førsteklases Vorarbeiter og et storar-

tet menneske. Han slog ikke, han skyndede ikke på os, men han dækkede over os - både over for SS og over for sine egne fange-overmænd, som han endda kunne bevare et godt forhold til.«

Bruno Bettelheim, Pyskoanalytiker og fange i Dachau og Auschwitz, oplyser »De var den eneste samlede gruppe fanger, der aldrig behandlede andre indsatte dårligt, verbalt eller fysisk, (tværtimod var de som regel ganske høflige over for deres medfanger) men SS-folkene foretrak dem alligevel som Kapo'er, fordi de var arbejdsomme, dygtige og beherskede.« (Garbe, s. 460-461).

Det bekræftes altså, at Bibelforskerne uanset deres poster i lejrsystemet forblev solidariske med deres medfanger og ikke gik nazisternes ærinde.

Og det er en kendsgerning, at Jehovas Vidner på intet tidspunkt ændrede holdning over for nazismen. De holdt fast ved deres standpunkt lige fra Hitlers magtovertagelse i januar 1933, gennem krigsårene og frem til befrielsen. De så Hitler som en djævelsk modstander, afviste totalt at støtte hans krig og ville ikke så meget som sy en knap i en uniform.

Skønt nogle af disse kz-fanger overførtes til husligt arbejde efter ordre af 6. januar 1943, var og blev de fanger, totalt underlagt SS-folkernes forgodtbefindende. På den måde hang deres liv stadig i en tynd tråd, som det var tilfældet med alle kz-fanger. Det gjaldt helt frem til »døds-marcherne«, som Jehovas Vidner deltog i under nervepirrende omstændigheder i april-maj 1945, da SS søgte at skaffe sig af med alle deres fanger inden de allieredes ankomst.

Himmlers fantasier

Hvis der skete nogen holdningsændring, så var det hos Heinrich Himmler.

Hos sin kendte læge, dr. Felix Kersten, havde han fascineret betragtet 10 kvindelige Jehovas vidner, der arbejdede i lægens hus som tvangsudskrevne kz-fanger. Deres tro bød

dem at være ærlige og pålidelige, de ville ikke slå ihjel (end ikke deres fjender).

Ved Nürnbergprocessen fortalte Alfred Rosenberg den 16/4 1946, at Himmler ofte havde henvendt sig til Bibelstuderne »for at prøve af forstå dem og om muligt overbevise dem«. Det var dog forgæves, for »på alle spørgsmål svarede de med bibelcitater, som de kunne efter hukommelsen, og var ikke til at rokke«. (Garbe, s. 462-263)

Himmlers iagttagelse af arbejden- de Vidner hos dr. Kersten og i lejrene havde imidlertid ført ham til en konklusion: »Med straf kommer man ingen vegne over for dem, da de med begejstring fortæller om enhver straf. Den er for dem en fortjeneste i det hinsidige. Enhver ægte Bibelforsker vil derfor... uden videre lade sig henrette eller lægge sig til at dø. Mørkearrest, sult og kuldestraf er hos ham en fortjeneste, straf og slag et fortrin hos Jehova.«

»Nytteværdi«

Skønt Himmler altså ikke kunne knække Vidnerne, havde han dog stadig visse idéer om, hvad de kunne udnyttes til.

For det første drømte han om at gøre tyskerne lige så loyale over for nazismen, som Vidnerne var over for deres Gud. Hvordan han ville opnå det, vides der ikke noget om.

I et brev til kredsen omkring SS-Gruppenführer Heinrich Müller skriver Himmler om Vidnerne: »Det er uhørt fanatiske og offervillige mennesker. Hvis man kunne...indgive folket en lignende fanatisme for krigen, ville vi stå meget stærkere, end vi gør i dag!« (Garbe, s. 462) Hans indstilling var: »Lige så urokkeligt som Bibelstuderne tror på Jehova, skal SS-manden tro på nationalsocialismen og på Adolf Hitler«. (Garbe, s. 468)

Dernæst var der den umiddelbare »nytteværdi« af disse fanger. Deres pålidelighed kunne udnyttes til alskens arbejde i lejrene. I et brev af 21. juli 1944 skrev Himmler til SS-Obergruppenführer Kaltenbrunner:

»Bibelforskerne har, som det vil være Dem bekendt, følgende uhørt positive egenskaber...De er usædvanlig ædruelige, ryger og drikker ikke, er flittige og meget ærlige; de holder deres ord. De er i øvrigt udmærkede kvægrøgttere og landarbejdere. De er ikke ude på at blive rige eller velhavende, da dette ville

Michael Bjørk

skade deres udsigt til det evige live. Alt dette er ideelle egenskaber.«

Himmlers brev fortsatte: »Af denne grund ønsker jeg, at man ved en kommission i lejren endnu en gang efterprøver dem, der er os bekendt som Bibelforskere, så vi kan fraskille alle dem, der af bekvemmelighed først kort inden deres indsættelse har bekendt sig som Bibelforskere....Dermed er der også den mulighed at kunne give de ægte Bibelforskere i kz-lejrene alle betroede stillinger, som indebærer omgang med penge eller andre goder, og behandle dem godt.«

De fangne Vidner vidste naturligvis ikke, hvilke tanker Himmler gjorde sig om at udnytte dem.

Man skal heller ikke tro, at Himmler var ved at blive blød over for dem. Dr. Garbe bemærker (s. 464): »De indrømmelser, der blev stillet i udsigt, skyldtes kold beregning af, hvad der var til størst nytte for SS og das Reich.«

De vekslende stemninger og idéer hos Himmler og andre gjorde ingen forskel på de kz-indsatte Jehovas vidner. De fulgte samme linje ubrudt helt frem til befrielsen.

Dr. Garbe skriver sammenfattende om dem (s. 13):

»De traf, med deres liv som indsats, den bevidste beslutning at stille

sig op imod det nationalsocialistiske styre, og dog var de ikke »modstandskæmpere«. Målet med deres indsats var ikke at forandre den politiske orden. Deres religiøst motiverede modstand drejede sig om muligheden for at udøve deres tro uden begrænsning og om troskaben mod »Bibelens bud«. Dermed handlede det til syvende og sidst om den enkeltes forpligtelse over for Gud. »Modstanden« var for dem en tros handling, en konsekvens af deres åndelige selvforståelse.«

Det var dette, nazisterne ikke kunne acceptere, og som kom til at koste Vidnerne i alt mere end 20.000 års fængsel og 1600-2000 af dem livet.

Udstillingsrække i Danmark

Dette historiske emne vil i de kommende uger blive behandlet ved en udstillingsrække under temaet »Mellem Modstand og Martyrium«.

Vær modig! Hvis du taler sandhed, kommer du ikke til at snuble.

Sofokles.

9. april

Den 9. april var der en smuk højtidelighed på Københavns Rådhus.

Hjemmeværnskompagniet 6312 stod for arrangementet. Sædvanligvis har fremmødet været en ca. 35 mennesker, men i år havde omkring 60 tilmeldt sig. Det stigende antal siger noget om at selv om mange år er gået og nogle er højt til års vil man gerne mindes visse dage i Danmarks historie, mørke som lyse.

Kl. 11.55 var fanerne klar foran rådhuset, det var bidende koldt, her var så 2. minutters stilhed. Jeg så mig meget omkring, men de eneste der stod stille foruden os var dem der forundrede sig over nogle mennesker der stod stille foran rådhuset med nogle faner, ak, ja.

Derefter gik man til monumentet ved Magistratstrappen hvor fane-

bærerne tog opstilling med fanerne.

Kompagnichef for hjemmeværnet Dan Kjersner tog nu ordet, og han holdt trods sin forholdsvise unge alder en tale som i hvertfald for mit vedkommende fik mig til at tænke:

Hvis hans ord er hvad hjemmeværnet står for, og vil føre videre - når vores tid er forbi er det ikke de dårligste hænder vores mindedage skal varetages af: Dan Kjersner kom i sin tale ind på den taknemlighed han følte over at nogen havde mod til at gå til modstand mod besættelsesmagten, for han var godt klar over at den modstand betød, at hans og de næste generationer kunne leve i frihed og være stolte at at være danske. Hans tale var både gribende og overbevisende.

Derefter nedlagdes blomster og en krans, Altid fejdig blev sunget. Så var der samling ved veldækkede

borde med smørrebrød, øl, vand, snaps og kaffe og snakken gik en times tid, så skiltes vi igen efter et vel-fungerende arrangement, som det var en god oplevelse at deltage i.

Minna Dahl.

Mindemødet ved Helligåndskirken

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme holdt sit årlige mindemøde ved Monumentet for den ukendte koncentrationslejr fange ved Helligåndskirken i København mandag den 20. april 1998 på 53 årsdagen for vor befrielse fra koncentrationslejren Neuengamme ved Hamburg. Ved monumentet talte foreningens næstformand Cornelius Olsen.

Præcist kl. 19.00 bød foreningens formand Helge Hansen de mange fremmødte velkommen, idet han takkede for det store fremmøde. Helge udtalte, at vi dermed stod fast ved vore løfter, da vi blev befriet i 1945, at de kammerater, der ikke nåede at komme hjem vil blive mindet. Helge gav derefter ordet til Cornelius Olsen, der sagde:

Piet Hein har en gang skrevet et lille Gruk, der lyder således:

*Vi undrer os over
hvor tiden bli'r af,
men glemmer at spørge
hvor kommer den fra.*

Vi er i aften atter samlet her ved flammen, for at mindes vore kammerater, der ikke kom hjem med de hvide busser. Det er i år 53 år siden, og så kan man undre sig over hvor tiden er blevet af. Jeg tror, at for os der kørte fra Neuengamme den 20. april 1945, husker dagen, måske ikke som i går, så for ikke så længe siden.

Mange af os har gentaget turen under andre forhold, for 3 år siden. Det var en efterligning, men dog meget tæt på, og uden frygt for beskydning, og vel ikke så sultne, som i 1945.

Der har vel nok været køreture, ingen af os vil glemme. Vi vil i aften sende vore tanker tilbage til 1945, og endnu en gang sige tak til alle de mennesker, der ofrede deres tid og busser for at få os tilbage til Danmark fra de mange tyske koncentrationslejre.

Desværre oplevede mange af vore kammerater ikke disse ture. De ofrede deres liv for os, der i fremtiden

skulle sørge for, at ingen skulle opleve disse frygtelige tider igen. Vore tanker vil i aften også gå tilbage til de 20 jødiske børn, der den 20. april 1945 forlod Neuengamme, ikke til frihed men blev kørt til Bullenhus Damm, hvor de blev myrdet med koldt blod.

Disse børn og vore kammerater, der ikke kom hjem, vil vi aldrig glemme.

Æret være deres minde.

Efter disse ord nedlagdes foreningens krans med bånd i frihedskampens farver ved monumentet. Helge takkede Cornelius for ordene og man sang første og sidste vers af »Altid frejdig når du går«.

Derefter samledes man til kammeratlig samvær i Jord- og Betonarbejdernes mødesal i Kompagnistræde til fælles kaffebord med lagkage og diverse.

NK

ISK-møde i Sachsenhausen 18.-21. april 1998

Da det franske »Amicale Oranienburg-Sachsenhausen« planlagde sin årlige pilgrimsfærd omkring lejrens befrielsesdag d. 22. april bad Gerda og jeg franskmændene om at måtte slutte os til dem, det var den mest praktiske måde, vi kunne arrangere en rejse til Sachsenhausen for at deltage i de meget vigtige drøftelser som forestod, specielt den 18. april.

Mødet fandt sted i de Brandenburgske Mindesteders lokaler i Sachsenhausen.

Tilstede var 4 franskmænd, deriblandt ISK's (Internationale Sachsenhausen Komité) kasserer, Pierre Gouffault og præsident (den 92 årige) Charles Desirat, 5 tyskere, deriblandt ISK's generalsekretær, Werner Händler og redaktør, Adam Köning, samt to yngre mænd (børn af afdøde fanger), 3 polakker heriblandt Anton Lewinski, mangeårig vicepræsident i ISK, den ungarnske vicepræsident, advokaten Frischman, Gerda og mig. Der deltog således kun 5 af de 17 nationer, som ISK repræsenterer.

Alligevel kunne vi planlægge hvorledes vi ønskede plenarmødet i Oslo

den 15.-18. maj gennemført.

Det var vigtigt da tiden i Norge vil blive knap og det er betydningsfulde ændringer i statutter der skal besluttet. Bla. må vi sørge for at yngre kræfter kan afløse os tidligere kz-fanger, efterhånden som vore kræfter slipper op, og overtage de nødvendige opgaver (fx repræsentere os i »De Brandenburgske Mindesteders« bestyrelse). De to unge tyskere er eksempler på hvorledes fornyelsen af ISK kan foregå.

Werner Händler oplyste at 15 nationale foreninger havde meldt deltagelse i Olsomødet.

Derudover drøftedes

»Ravensbrückerne« nedlægger krans i Sachsenhausen. Foto: Peder Søgård

og opnåedes enighed om flere indre problemer.

Senere indtraf to ukrainske og én nederlandsk kammerat, men de var desværre ikke kommet tidligt nok til at deltage i vore drøftelser og beslutninger.

Ceremoni ved Klinker-Werke Foto: Peder Søgård

Den 18. - 20. april var der et stramt og alsidigt program med besøg bl.a. i Klinker Werke, Ravensbrück og andre Mindesteder, hvor der nedlagdes kranser og holdtes taler bl.a. af ISK-præsident Charles Desirat, Brandenburgs Landestagspræsident Herbert Knoblich, den ungarske advokat, og tidl. kz-fange, Edgar Frischmann, kulturminister i Land Brandenburg Stephen Reiche (SDP), medlem af bestyrelsen af De Brandenburgske Mindesteder, Joachim Müller og en elev fra det nærliggende Runge-Gymnasium, Dörte Kühn.

Kulturminister Stephen Reiche sagde bl.a.: Sachsenhausens udekommmando Klinkerwerke blev skabt i 1938, Hitlers arkitekt Albert Speer

planlagde det »grossartige« sejrsmonument og opbygningen af Stortysklands vældige hovedstad: Germania. Verdens største teglværk og husbygningsindustri blev anlagt, 500 - 2000 fanger skulle dér arbejde sig til døde (de fleste døde af det umenneskelige slid indenfor de første 3 måneder i kommandoen), i perioder døde dagligt 40 fanger. Fangerne var hovedsagelig udvalgt blandt de grupper som SS behandlede med særlig grusomhed: Sinti og roma, Jehovas vidner, homoseksuelle og jøder, og meningen var at de skulle dø under særlig pinagtige omstændigheder. I 1942 blev således samtlige homoseksuelle fra hovedlejren, Sachsenhausen ombragt i Klinker-Werke.

Herbert Knoblich udtalte bl.a.: for at kommende generationer skal begribe historien måtte disse mindesteder vedligeholdes også som advarsler om disse rædselernes skuepladser, hvor Hitler ville omdanne den tyske nation fra at være »ein Volk der Dichter und Denker« til »ein Volk der Richter und Henker«.

Der måtte bevilges midler til bevarelsen af mindestederne fremfor at bruge dem til nye mindesmærker som fx. det storslåede holocaustmonument som der var planer om at bygge i Berlin.

Ved Sachsenhausens yderkommmando Heinckel, hvor dødeligheden som følge af sult og umenneskeligt slid ligeledes var særlig høj, blev de nyfundne jordiske rester af 26 fanger fra Heinckel bisat ved en økumenisk gudstjeneste celebreret af den jødiske kantor Laslo Pastor, den katolske dekan Alfons Bunk og den evangeliske præst, Werner Liedtke. Der blev talt af Julien Lajournade, der havde gennemgået lidelserne i Heinckellejren og mistet mange kammerater der, heriblandt en af de gamle tyske kammerater, der ved gennemført solidaritet og under stor personlig risiko hjalp nytilkomne fanger af alle nationaliteter og reddede mange liv. Han blev, sammen med 22 andre tyske kammerater og 3 franskmænd, henrettet for sin solidariske indsats for kammeraterne efter at have overlevet 11 år i lejrene, d. 10. oktober 1944.

Afsluttet 23. april. 1998.

Tidligere fransk KZ-fange sammen med sine 2 børnebørn. Det er disse børnebørn der nu vil fortsætte, forny, ISK, i Sacenhausen.

Foto: Peder Søegård

Peder Søegård

Minstedernes direktør Gunter Morsch i Sacenhausen. Foto: Peder Søegård.

RUNDE DAGE

Ved Minna Dahl,
Sdr. Fasanvej 53, 4th
2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06

7. juni
Laurits Peder Jensen, 80 år
Grønnemosevej 1, 4200 Slagelse
13. juni
Niels Baltzer Jensen, 85 år
Bjerringbrovej 55, 2610 Rødovre
16. juni
Svend Åge Petersen, 85 år
Godthåbsvej 1, Kristrup, 8900 Randers
17. juni
Andreas Larsen, 80 år
Fligen8, 9970 Strandby
19. juni
Hans Chr. Madsen 80 år
Toftlund 1, 2670 Rødovre
- John Meilstrup 85 år**
Hamletsgade 30, 2200 København N
- Gerda Nørgård 85 år**
Bernadottgården, Hadsund
20. juni
P. Rønnov Kønig, 80 år
Vangeleddet 66, 2830 Virum
23. juni
Leon Thøger, 85 år
Marskengade 10, 2100 Kbh. Ø
24. juni
Hans Busschou, 85 år
Adelgade 69, 5400 Bogense
(Buchenwald-Neuengamme-Mühlberg)
29. juni
Kaj Hansen, 75 år
Linde Alle 42, 4220 Korsør
(Krigssejler)
30. juni
Olaf Sørensen, 80 år
Lille Fredensvej 6 B, 2920 Charlottenlund
(Neuengamme 51.345)
1. juli
Oskar Hansen, 80 år
Buskager 36,1.tv., 2720 Vanløse
- Aase Braad Sørensen, 70 år**
Moltkesvej 7, 4894 Øster Ulslev
5. juli
Inga Kristensen, 70 år
Teglgårdsvej 18 st., 9900 Frederikshavn
6. juli
Holger V. Rasmussen, 80 år
Højleddet 56, 2840 Holte
- Henning Rasmussen, 70 år**
Solsortevej 8A, Mou, 9280 Storvorde
7. juli
Anna Lise Jensen, 75 år
Tordenskjoldsgade 8, 9000 Aalborg
11. juli
Egon Hede, 85 år
Magnolievej 6, 8260 VIby J.
12. juli
Kaj Kejlstrup, 80 år
Skelagervej 127, 9000 Aalborg
13. juli
Kaj Aage Rose, 75 år
Hallelevvej 32, 4200 Slagelse
(afsnit 5 Carlsberg Kbh.)
19. juli
Erik Kyndby, 75 år
Lerholmsvej 34, 2750 Ballerup
20. juli
Kristen Hald Andersen, 80 år
Ahornstien 4, 2850 Nærum
- Aksel Kvist Sørensen, 75 år**
Bernadottgården, blok 3, 368,
4000 Roskilde (Dachau 142.649)
22. juli
Mogens G. Madsen, 75 år
Naurvænget 13, 5250 Odense SV
26. juli
Christian Fredsted, 90 år
Julius Niensensvej 15, 6500 Vojens
Gunnar Gaulsbøl 80 år
Frederikssundsvej 162, 2700 Brønshøj
27. juli
Helge I. Nielsen, 75 år
Skydehøjsgården 10, 2970 Hørsholm
(CBU-ambulancefører i Jyllandskorpset
1945)
29. juli
Else Sørensen, 80 år
Holbergsgade 8, 9000 Aalborg.
30. juli
Edith Højer Kristensen, 80 år
Præstevænget 5, 9400 Nr. Sundby
- Betty Thomsen, 70 år**
Sct. Pedersgade 12, 9400 Nr. Sundby
- Pouline Petersen, 75 år**
Kappelborgvej 24, 9990 Skagen
- E. Hasslholt Jørgensen, 80 år**
Sjællandsgade 51, 8900 Randers
31. juli
Richard Andersen, 85 år
Giersingvænget 24, 5220 Odense
(Horserød Stutthof)
2. august
Else Nielsen, 80 år
Lundagervej 18, 7000 Fredericia
5. august
Krista Frandsen, 75 år
Peter Skramsgade 23, 9000 Aalborg
8. august
Alfred Nielsen, 80 år
Sydstrandsvej 20, 2791 Dragør
- Aase Nielsen, 80 år**
Lille Borberggade 23, 9400 Nr. Sundby
10. august
Johs Qvortup, 80 år
Rønne Alle 69, 8600 Silkeborg
12. august
Edith Larsen, 70 år
Gyldenlakvej 15, 9400 Nr. Sundby
13. august
Robert Rasmussen, 80 år
Kystvej 10, Vindeby, 5700 Svendborg
14. august
Irene Rosa, 70 år
Vitus Beringsvej 49, 9210 Aalborg SØ
15. augst
J. Skovfoged Nielsen, 75 år
Charlottenhøj 9, 9000 Aalborg

P.S. Såfremt nogen kigger forgæves efter deres runde dag så henvend jer i jeres for-
ening og spørg hvorfor den ikke er ind-
sendt til redaktionen

M.D.

Fra foreningerne

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Ordinært repræsentantskabsmøde

Sammenslutningen afholdt ordinært repræsentantskabsmøde den 18. marts 1998 kl. 13.30 i Parolesalen på Halmtorvet.

Alle foreninger var repræsenteret. Som gæst var Anna-Lise Clausen inviteret. Dagsorden ifølge med love-
ne.

Formanden, Villy B. Jensen bød de fremmødte velkommen, hvorefter forsamlingen mindedes de afdøde.

Som dirigent valgtes Hans Andersen, som takkede for valget. Konstaterede herefter, at repræsentantskabet var lovligt indvarslet og oplæste navnene på foreningernes fremmødte repræsentanter.

Derefter oplæste sekretæren, Solveig Skjøtt protokollen fra sidste repræsentantskabsmøde, som enstemmigt godkendtes.

Formanden redegjorde derefter for året, der var gået og udtalte, at megen tid var gået med skrivi og møder med hensyn til en eventuel forhøjelse af hædersgaven. Der var partier i folketinget, som var enige om at foreslå forhøjelsen, men da formanden havde hørt over TV, at der ikke var kommet noget ud af 1. behandlingen i Folketinget, havde han ringet og bedt om at få fortræde for Folketingets socialudvalg. Det var blevet bevilliget.

Formanden berettede herefter om mødet i socialudvalget angående hædersgavens evt. forhøjelse. Han havde bedt Salle Fischermann deltage, idet han kendte Arne Melchior, der var den første, der var fremkommet med forslag om en hædersgave-

forhøjelse til dens rette værdi i dag. Det havde været på tale, at vi på fangeforeningernes side ønskede at få den hævet til kr. 12.000 årligt. Formanden havde fremsagt ønsket og havde foreslået, at de personer, der oppebærer kr. 8.400 årligt vil være solidarisk med dem, der får den mindste hædersgave. Socialudvalgsmedlemmerne hørte venligt på forslaget, og de ville derefter drøfte det partierne imellem. - Da der efterhånden var gået flere måneder, uden at man havde hørt fra Folketinget, havde formanden ringet til Folketinget uden at komme igennem til en kompetent person. Havde dog talt med en dame, som havde udtalt, at der skulle 3 behandlinger til. - Så langt var man åbenbart ikke nået endnu, så vi måtte bare afvente.

Villy omtalte krigssejlerne, som ikke kunne komme ind på kollegierne med deres børn, eller børnebørn til en bolig. Derfor havde han skrevet et brev til kollegiets formænd og påtalt det urimelige i dette. Havde dog endnu ikke modtaget noget svar. Derimod havde tidligere kontorchef i Frihedsfonden Anna Lise Clausen modtaget en skriftlig bekræftelse på, at krigssejlernes børn og børnebørn er berettiget til en bolig på kollegierne. - Da formanden ikke havde mere til beretningen, blev den godkendt med akklamation.

Anna Lise Clausen meddelte, at hun nu endelig vidste, hvor i systemet hun stod, hun er ansat af arbejds-skadestyrelsen, som således betaler hendes løn, og hun er deres konsulent. Det indebærer dog ikke, at tidligere modstandsfolk og enker ikke mere kan henvende sig til Anna Lise med deres problemer, idet Anna Lise har kontortid hver tirsdag mellem kl. 11.00 og 13.00 i Æbeløgade.

Kaj Christensen, vor redaktør af bladet, udtalte, at han havde undersøgt finanserne, og der bruges ca. kr.

30 - 40.000 (pr. blad). Desværre er abonnementtallet faldet med ca. 500. De glædelige er, at der er kommet ca. 75 nye krigssejlere til. Kaj Christensen får en del opringninger om fødselsdag og dødsdag, men begge hører under foreningerne. Ville gerne have mange billeder med, når man sender artikler ind.

Formanden fortalte om et gevaldigt røre, der er omkring Frøselevlejren. Modstandsorgansationer prøver at få museet tilbage til Frihedsmuseet og Nationalmuseet, idet der findes papirer på det.

Kulturministeren har da også udtalt, at regeringen til enhver tid respekterer papirer, der er underskrevet af tidligere regeringer.

Derefter redegjorde kassereren, Bernth Johannesson for regnskabet, som i forvejen var omdelt.

På valg var kasserer Bernth Johannesson, sekretær Solveig Skjøtt, revisor Johs Damsgård, Salle Fishermann og revisorsuppleant Heinz E. Hess. Alle blev genvalgt med akklamation.

Formanden for »Bernadottegården« bestyrelse i Roskilde, Mogens H. Nilsen redegjorde herefter for visiteringen til plejehjemmet og de boliger, S sammenslutningen har i »Bernadotteparken«. I marts måned var der 26 personer fra vores kreds på selve plejehjemmet, 3 var på venteliste. Så der er således kort ventetid på en plejehjemsplads. Derimod er der flere års ventetid på en bolig i »Bernadotteparken«. Oplyste endvidere om, at man var ved at oprette et bibliotek på »gården«, så hvis der er nogen, der han nogle bøger, de vil af med, vil de blive modtaget med tak.

Da man ikke havde mere at diskutere, afsluttede formanden mødet ved at takke dirigenten for et godt ledet møde. Ligeledes takkede Hans Andersen for god ro og orden. Kl. var da 14.50.

Solveig Skjøtt

Der opstår tomhed, hvor håbet dør.

Leonardo da Vinci.

Generalforsamling i Neuengammeforeningen

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme holdt sin ordinære generalforsamling den 21. april 1998 i Jord- og Betonarbejdernes mødelokale i Kompagnistræde i København. Det var et stort fremmøde formanden Helge Hansen kunne byde velkommen.

Helge indledte med at bede forsamlingen mindedes de mange kammerater, der var gået bort i den forløbne periode. Forsamlingen mindes stående de afdøde kammerater.

Helge udtalte, at han gerne personligt ville mindes Søs Lærche, foreningens kasserer igennem mange år. Men sagde, at der ikke findes ord, der kan favne så bredt, som netop Søs gjorde det. Men Helge bragte en varm tak, fra Esther og sig selv, for den støtte og hjælp, de havde fået i den svære tid.

Man gik derefter over til generalforsamlingen, og som første punkt valgtes Mogens Henrik Nielsen til dirigent. Han kunne fastslå, at generalforsamlingen var lovlig indkaldt og gav derefter ordet til formanden til beretning.

Helge Hansen redegjorde for de mange aktiviteter, der var gennemført i den forløbne periode. Der var holdt fire bestyrelsesmøder, og man havde deltaget i Sammenslutningens repræsentantskabsmøde den 18. marts.

Den 9. juni 1997 markerede foreningen sin 35 års dag, med en tur ud i det blå med afslutning og fællesspisning i Reersø kro.

Den 12. juli 1997 deltog repræsentanter for foreningen i modtagelsen af den amerikanske præsident Clinton i Mindelunden.

Den 17. juli 1997

På 50 årsdagen for bisættelsen af de 26 kz-fanger, der var hjemført fra lejrene i Tyskland, mødtes 22 af foreningens medlemmer ved Rotunden i Mindelunden, hvor der nedlagdes en krans, og Helge gav en kort redegørelse for handlingsforløbet og mindedes de kammerater, der ikke var kommet hjem. Neuengammeforenin-

gen var den eneste af foreningerne, der markerede denne bemærkelsesværdige dag. Der var kun én krans, udover vores. Den var lagt af Kirkeministeriet. De sidste fem af de ialt 31, der er blevet bisat ved Rotunden, blev først hjemført fra Stutthof og begravet her den 9. december 1947.

I dagen 25. til 29. august gennemførtes den årlige pilgrimsfærd til Berlin med besøg i Sachsenhausen og Ravensbrück med afslutning i Neuengamme. Det var en god tur arrangeret af 65-Rejser.

Nytårsfesten blev holdt på Bernadottegården i Roskilde den 31. januar, den forløb som sædvanligt på bedste måde.

På Sammenslutningens møde den 16. februar meddeltes det, at Annalise Clausen vil være tilknyttet Arbejdsskadestyrelsen også i 1998.

Helge afsluttede herefter beretningen med at overgive ordet til Ernst Nielsen for at give en kort redegørelse for den sidste tids udvikling i Amicale Internationale de Neuengamme, hvor Ernst er foreningens repræsentant.

Ernst Nielsen redegjorde udførligt for arbejdet i AIN. Der havde været valg i Hamburg, hvilket havde betydet at der var kommet en ny borgmester. Man prioriterede stadig arbejdet Neuengamme - med udvidelse af museet og dokumentationscentret. Senatet havde således bestemt, at ungdomsfængslet på lejrområdets grund skulle flyttes til Bergedorf. Man havde fået bevilling fra EU til skiltning på tre sprog af vejvisere til lejren og til andre mindesteder (udekommandoer). Man havde et nært samarbejde med foreninger af tidligere fanger i Belgien, Frankrig, Polen og Ungarn. Endvidere havde AIN forbindelse gennem den tidligere generalsekretær, nu vicepræsident Fritz Bringmann, med de nye stater i øst. For Danmarks vedkommende havde vi tæt forbindelse med AIN, hvor Ernst var vicepræsident. Beretningerne blev enstemmigt vedtaget uden diskussion.

Cornelius Olsen forelagde derefter

regnskabet, der var udarbejdet af Søster inden hendes bortgang. Cornelius var blevet konstitueret som kasserer 29. marts 1998. Det var som sædvanligt et fint regnskab med en pæn formue - men med et underskud på 7000 kr. Regnskabet blev vedtaget uden diskussion.

Der var ikke indkomne forslag til bestyrelsen og man gik derefter over til punkt 5, valg.

Her tog formanden ordet og udtalte: Bestyrelsen holdt den 29. marts et ekstraordinært møde, hvor foreningens fremtid og bestyrelsens sammensætning blev diskuteret. Man enedes om, at Cornelius Olsen fratrådte som næstformand og konstitueredes som kasserer efter Søs Lærche. Ernst Nielsen konstitueredes som næstformand. Formand og sekretær er på valg i de lige år. Næstformand og kasser vælges i de ulige år.

I de senere år var Helge fra flere sider blevet opfordret til at gøre medlemmernes børn interesseret i foreningens arbejde. Helge ønskede ikke, at foreningen skulle omdannes til en selskabelig forening. Hans personlige mening var, at Neuengammeforeningen skulle ophøre når vi ikke kan eller vil mere. Men på denne baggrund er bestyrelsen enig om at foreslå Helle Rasmussen som suppleant til bestyrelsen efter Ernst Nielsen. Helle er for dem som ikke ved det, datter af afdøde lektor Orla Rasmussen fra Horsens.

Man gik derefter over til valget. På valg var:

Formanden Helge Hansen og sekretær Niels Otto Køster. Suppleant til bestyrelsen Helle Rasmussen og Carl Heissel.

Til revisorer genvalgtes for et år Knud Lyng og Jørgen Jønsson. Revisor suppleant Frede Birksby. Til fanebærer Carl Heissel. Alle blev valgt uden modkandidater.

Helge takke for valget og for den tillid, der blev vist ham. Han havde egentlig besluttet sig til at trække sig tilbage. Men mindet om Søs Lærche skylder, at man fortsætter i den samme ånd, som hidtil, og det ønskede

han, at foreningens medlemmer ville være med til.

I fortsættelse heraf udtalte Helge, at tabet af Søs og hendes fantastiske arbejdsindsats i foreningens arbejde, nødvendiggjorde, at Helge ikke kunne overkomme arbejdet alene. Helge ville derfor foreslå, at Lief Juul Sørensen, som altid har været parat til at hjælpe under alle forhold, blev optaget som medlem, under henvisning til vedtægternes § 3 hvori står, at bestyrelsen kan - i særlige tilfælde - tilbyde personer, der ønskes til foreningen et medlemskab.

Man gik derefter over til punkt 5: Foreningens fremtid. Helge udtalte her - Som tidligere år, vil jeg spørge medlemmerne: - Er der nogen, der ønsker at vi skal indstille vort arbejde og lukke? Er der nogen, der ønsker at vi skal nedskære vore aktiviteter? Hvis der er, vil jeg gerne se en håndsoprækning! Men der var ingen, der kunne tilslutte sig disse ønsker.

Helge redegjorde derefter for den kommende pilgrimsfærd, der vil finde sted i dagene fra den 30. august til 3. september. Turen vil blive foretaget med ophold på hotel »Waldhoff« i Hermannsburg. Den vil blive gennemført for ca. 3000 kr. idet et af bestyrelsesmedlemmerne har indskudt 10.000 kr. til vore rejseomkostninger. Et program vil blive udsendt med de endelige betingelser.

Under punkt 7: Eventuelt - var der ingen der tog ordet.

Helge kunne derefter afslutte mødet med en tak til dirigenten og forsamlingen for et godt møde.

Planlagte aktiviteter i 1998 og 5. jan. og 2. feb. 1999.

5. juni

Foreningen deltager i Grundlovsfesten på Bernadottegården i Roskilde. Alle som er medlemmer af Landsforeningen af erhvervshæmmede fra frihedskampen »Sjællandsafdelingen« kan deltage. Lad os vide hvis man ønsker at deltage, så laver vi en samlet tilmeldelse og der vil så blive reserveret et bord til krigssejlerne. Det er altid en meget hyggelig sammenkomst, med lækker mad i smukke omgivelser.

Juli

Foreningen holder ferie.

August

Foreningen holder ferie.

1. sept.

Vi siger farvel til sommeren med en udflugt til den lille hyggelige by Skælskør. Der forsøges arrangeret en sejltur på fjorden eller et besøg på bryggeriet Harboe. Der vil blive spisning på en af de mange hyggelige restauranter, som findes i byen. Tilmelding er nødvendig. Der afgår bus fra både Slagelse og Korsør til Skælskør. Nærmere program ved tilmelding.

6. okt.

Der bliver filmforestilling, med fortrinsvis ældre film fra Korsør som overfartsby samt gamle færger.

3. nov.

Pakkespil, man medbringer en pakke til en værdi af ca. 30 kr. Efter spillet

kan vi spise ude i byen eller blive i Medborgerhuset og spise der.

1. dec.

Julefrokost, det er den begivenhed, som i løbet af året samler flest deltagere, og det kan ikke undre, for det er virkelig både fornøjeligt og festligt. Traditionen tro foregår festen i Korsør Medborgerhus, som set fra et geografisk synspunkt er det mest ideelle, ligesom det er det mest økonomiske sted. Der startes kl. 13.30, og der afgår bybus fra Korsør station, stoppestedet er vis a vis Medborgerhuset. Tilmelding er nødvendig.

1999

5. jan.

Møde ang. aktiviteter i løbet af året. Forslag modtages med tak.

2. feb.

Generalforsamling, foreningen er vært ved et kaffebord.

Arrangementerne d. 6/10 - 3/11 foregår alle i Medborgerhuset kl. 15.00.

De dage hvor tilmelding er nødvendig fås yderligere oplysninger ved tilmelding på telefon, Ejgil, 53 57 35 32, Mathis, 53 57 48 83. Bedst efter kl. 18.00.

Der gøres opmærksom på, at de 4 første cifre i Korsørs telefonnumre ændres pr. 15. juli fra 53 57 til 58 37.

NK

Sky strid, så længe du kan!
Men tvinges du, da strid som
en mand.

St. St. Blicher

Spørg undertiden i fuldt alvor
dig selv, om de mennesker, du
omgås, løfter dig eller trækker
dig nedad.

Richard Jahnke

Frøslev igen, igen

Sætternissen

har været på spil: I denne artikel er Bodil Kock udnævnt til landbrugsminister. Dette er ikke rigtigt.

Der skulle stå: »Der blev rettet henvendelse til forsvarsminister Victor

Gram, landbrugsminister Chr. Thomsen, hvorunder statskovdirektoratet sorterede og kulturminister fru Bodil Kock som er ansvarlig for Nationalmuseet, herunder Frihedsmuseet.

Årsmøde i Sachsenhausen- Foreningen i Odense den 2. - 3. marts 98.

Årsmødet begyndte mandag aften med middag og hyggeligt samvær. Odense-afdelingen havde sædvanen tro sørget for et godt og veltilrettelagt arrangement. Også i år kunne forsamlingen glæde sig over Anne-Lise Clausens deltagelse.

Formanden Peder Søgård bød velkommen og talte senere om det vigtige i at holde sammen og deltage i arbejdet både her i landet og internationalt.

Med god mad, god musik og godt kammeratskab var alle forudsætninger for en vellykket aften til stede, og det blev det.

Tirsdag formiddag mødtes man til årsmødet.

Peder Søgård indledte med at mindes foreningens tab af medlemmer i det forløbne år og omtalte specielt det store tab ved Alice Kofoeds alt for tidlige død. I sin beretning gennemgik formanden de mange arrangementer, især deltagelsen i ISK, der udtrykkes altid stor tilfredshed med Danmarks stabile fremmøde. Næste møde er i Oslo til maj, også her deltager vi med 3 delegerede.

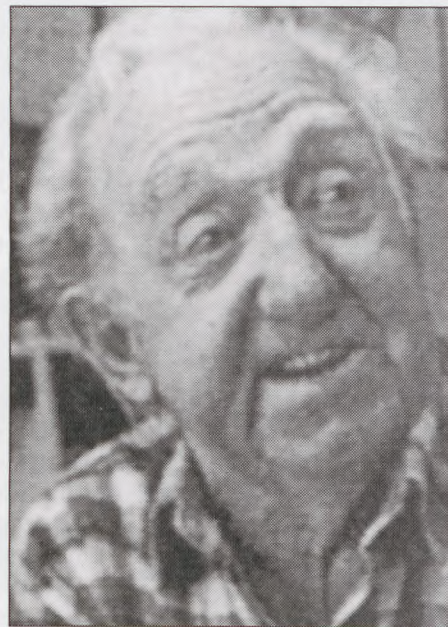
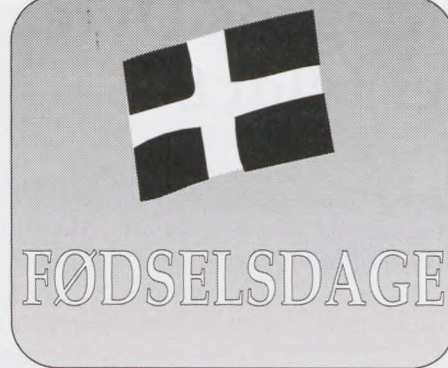
Lilian Olsen orienterede om arbejdet i Sammenslutningen. Der er ikke så mange møder mere, men arbejdet forløber stille og fredeligt. Med glæde fortalte Lilian Olsen om Anne-Lise Clausens fortsatte arbejde i Arbejdsskadestyrelsen, alle var enige om, at det er vigtigt, at lade mange henvendelser gå gennem Anne-Lise Clausen, det vil være en fordel i mange sager. Anne-Lise træffes hver tirsdag mellem kl. 11.00-13.00 på tlf. 39 17 78 60. Derefter orienterede Anna-Lise Clausen, på forespørgsel om lovforslaget vedr. hædersgaven og besvarede spørgsmål om en del forskellige emner.

Kassereren Emmy Eskildsen forelagde regnskabet, der selvfølgelig var i orden, alle er meget glade for Emmys store arbejde.

Alle blev genvalgt til bestyrelsen og den blev suppleret med Banke Jung-Jensen og Else Drejer.

Efter et roligt årsmøde kunne formanden takke for et godt arbejde, i året der er gået, og slutte med et velment »Tak for denne gang«.

EDR

»Svend Besyv«

Desværre havde redaktionen af runde dage ikke fået besked om, at Svend Aage Christensen, Åparken 48, Nyborg, den 7. marts fyldte 90 år. Det var ellers en fødselsdag, der havde fortjent at blive nævnt. "Svend Besyv", som han kaldes i Nyborg, har været et særdeles aktivt menneske - Spaniens frivillig. Her som gruppeleder, maskingeværskytte og deltager i de hårde kampe, som er skrevet ind i historiebøgerne. For denne indsats er han blevet hædret med spansk statsborgerskab. Det skete i forbindelse med 60 års dagen for borgerkrigens begyndelse. Trods selvstændig virksomhed gik han ikke på akkord med sin politiske overbevisning, som var klart kommunistisk. Det var også denne overbevisning, der fik ham til at gå ind i modstandsbevægelsen under 2. verdenskrig.

Så herfra ønskes et for sent tillykke, og jeg beklager, at der ikke var mulighed for at bringe den rettidigt.

Minna Dahl

En hilsen fra Solvang USA

Nystrup er et kendt familienavn i Thy, ikke mindst blandt fiskere.

Derfor kunne jeg ikke nære mig for at spørge en af vore abonnenter, om han hørte til den slægt.

Han svarede:

Engang for 40 år siden besøgte jeg min familie i Klitmøller, Vangså og Thisted. Min far er født i Vangså, og min fars familie kommer alle derfra. De er alle fiskere. Far sejlede, fra han var 14 år, til han blev 18. Så studerede han til skolelærer og var i Møborg og Solsøhede ved Videbæk, hvor jeg er født.

Jeg har sejlet til søs i 40 år fra 1926-1966 og var med i 2 verdenskrige, Koreakrigen og Vietnam.

Jeg lider af asbestose, da der var asbest i alle skibe under krigen.

Jeg er 87 år og kom til Amerika i 1935 og har været her i 63 år. Bor på det danske hjem i Solvang. Jeg færdes med en gangstol og er medlem af alle danske foreninger.

Mange kærlige hilsener fra
Kaj Nystrup Mortensen

D.M.J.

Mogens Dyre er fyldt 80

Den 23. april fyldte KH's tidligere formand, nu næstformand, Mogens Dyre 80 år.

Mogens Dyre har haft en omfattende karriere. Efter studentereksamen i 1936 har han taget adgangseksamen til Hærens Officerskole og Polyteknisk Lærestanstalt og blev fast officer på officerskolen på Frederiksberg Slot.

Mogens Dyre blev ansat på Danfoss i 1956. Ved sin pensionering i 1981 var han firmaets forskningschef med ansvar for forskning og teknisk koordinering. Mogens Dyre har været medlem af eller formand for forskellige udvalg, råd m.v. under undervisningsministeriet, boligministeriet og energiministeriet. Og han har været teknisk sagkyndig for den private industri. Han har været lærer på forskellige efteruddannelseskurser vedrørende forskning og produktudvikling, og han har holdt talrige foredrag vedrørende disse emner i ind- og udland.

Under besættelsen deltog Mogens Dyre meget aktivt i modstandsarbejdet i det sønderjyske område. Arbejdet blev imidlertid stoppet af tyskerne. Mogens Dyre blev arresteret og via Frøslev deporteret til Neuengam-

Næstformanden i Kammeraternes Hjælpefond, Mogens Dyre, der i april måned fyldte 80 år, var formand for fonden i 6 år, fra 1980 til 1986. En af de største begivenheder i hans formandstid var modtagelsen i Mindelunden af Dronning Ingrid på 40 års dagen for befrielsesbudskabet. Her ses Mogens Dyre ved Dronningens højre side. På Dronningens venstre side står kirkeminister Mette Madsen og til højre i billedet N. Zahles Pigekor.

me. Her blev han registreret som fange nr. 69.133 og derfra sendt på udekommendo til Dessauer Ufer og Bullenhusen Dam i Hamborg.

Mogens Dyre var en markant formand for Kammeraternes Hjælpefond fra 1980 til 1986, hvor han af per-

sonlige grunde bad sig fritaget for formandsskabet og siden har været næstformand og ikke mindst har taget sig af vort hus på Kegnæs.

Bestyrelsen

MINDEORD

Den 18. marts kom der et tungt budskab: Søs er død

Et lille menneske med en stor personlighed er ikke mere. Da vi ved, at de fleste af dette blads læsere på et eller andet tidspunkt har haft forbindelse med Søs og på en eller anden måde har nydt godt af hendes ekspertise indenfor de arbejdsområder, hun bestred, har redaktionen valgt at bringe mere stof end sædvanligvis ved et dødsfald.

Begravelsen fra en kirke, der var rammen om en højtidelighed som i hele sin udfoldelse var en meget

smuk og gribende afsked med Søs, vil meget længe være i vores erindring.

Jeg vil gengive en del af præstens tale, som bedre end noget andet fortæller om Søs.

»Vi er samlet her omkring Søs' bisættelse. Ja, det er nu ikke hendes rigtige navn, men kendt under dette, vel ikke mindst i en meget bred kreds af mennesker, for hvem 2. verdenskrig blev en langt mere dramatisk og pinefuld periode i historien end blot mørklægningsgardiner og erstat-

ningsvarer. Hendes engagerede indsats for koncentrationslejranger og pårørende i Danmark. Det var ikke bare et arbejde, men snarere en livsopgave - en livsholdning, der blev levet ud i praksis. Hun var en central person og bærende kraft i Neuen-gammeforeningen i dens arbejde og arrangementer, hun var også kasserer, og tilsvarende kunne man sige om hendes indsats i og for Neuen-gammeforeningens Rekreations- og hjælpekasse til fordel for Frihedskam-

pens ofre - en fond, der var stiftet af hendes tidligere ægtefælle, og som hun videreførte. Hun arbejdede i mange år i Frihedsfonden, hun var tillige Neuengammeforeningens repræsentant i »Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen«.

Jeg har næppe fået alle hjørner med i Søs' virke på hele dette område, for hun spændte vidt i sit engagement og flid, men hvad der også skal fremhæves her er, at alt dette på en måde har to sider: den ene er, at der er noget arbejde, der skal gøres, og den anden er den helt menneskelige side. Jeg har fået indtryk af, at Søs havde en dybfølt forståelse for - og medleven i - tidligere KZ-fangers og deres pårørendes situation, og at hun på denne baggrund også var en støtte, vejleder, rådgiver m.m.m. for mange, for hvem krigen greb meget dybt ind i livet både fysisk og psykisk. Og tilsammen har det været en indsats, som har gjort hende utrolig afholdt, vellidt, respekteret - et menneske, som mange har meget at takke hende for både fagligt og menneskeligt. En sådan tak gælder også i de mere private/familiære relationer, jeg har fået indtryk af, at hun var meget gæstfri, stillede sit hjem til rådighed som en slags 2. hjem for sin nærmeste familie, og at hun også altid i disse relationer stillede op, når nogen havde brug for hjælp, uden at hun dermed satte sin identitet og selvstændighed over styr. I denne sammenhæng er tak en naturlig reaktion og følge af, hvad og hvordan Søs var, og hvad hun betød.«

Det var en del af begravelsestalen, men derefter kom nogle meget personlige betragtninger fra præsten. De lød:

»Jeg talte før om Søs' indsats, et godt og nødvendigt arbejde, der skal gøres både organisatorisk og menneskeligt. Men: Det er også nødvendigt som en politisk tilkendegivelse. At enhver ideologi, der har undertrykkelse (bl.a. koncentrationslejre) som redskab skal der protesteres imod. Der er nogle, der hævder, at historien gentager sig. Det gør den ikke, hvis vi tager ved lære af den. Husker den. Også i det lys skal Søs - og med hende mange andres indsats ses og huskes.«

Og til sidst en meget berørt Helge, der skulle tage endelig afsked med sin elskede Søs. Han sagde:

»Kære Søs. Du har forladt os - jeg kan ikke fatte det. Det her er mit livs sværeste og tungeste øjeblik - det at skulle tage afsked med dig.

Et blomsterhav fra Søs' begravelse nedlagt ved stenen til fællesgraven på Hvidovre Kirkegård.

Jeg har ingen svar på, hvorfor du blev taget fra os, - det er så uretfærdigt - du var den, der skulle lukke døren efter os gamle - vi kan ikke undvære dig.

Du var lyset for os allesammen, så lille du end var, var din styrke utrolig. I mange år var du utrættelig i din glæde for at hjælpe os andre, og du gjorde det med en varme og med en kærlighed uden lige.

Du var vor drivkraft, du var det ror, der styrede skuden sikkert i havn. Nu

driver vi hjælpeløst omkring.

Jeg kan ikke finde ord for den glæde, du har givet mig, og for de lykkelige stunder, vi har haft sammen.

Vi slipper dig ikke - du vil altid leve i vore hjerter.

Farvel, kære Søs, og tak for alt, hvad du gav os."

Og fra redaktionens side siger vi:

Æret være hendes minde.

Minna Dahl

Tak

Den enestående hjælp og deltagelse, vi har modtaget ved Søs Lærches bortgang, er vi meget taknemlige for, og vi sender hermed vor varmeste tak.

Esther og Helge

Jens Erik FINDERUP

Landsforeningen Gestapofangerne har mistet deres afholdte landsformand Jens Erik FINDERUP, der afgik ved døden den 25. marts. Han blev 82 år.

Begravelsen foregik på Himmelev kirkegård den 31. marts. At vores landsformand var meget værdsat, viste den store deltagelse fra Forsvaret, Hjemmeværnet, mange foreninger under Sammenslutningen af fanger 1940-45, familie, venner, beboere og ansatte fra Bernadottegården i Roskilde. 6 faner var repræsenteret for at vise Find den sidste ære.

Jens Erik FINDERUP havde et langt liv i forsvaret, hvor han sluttede sin karriere som kaptajn. En højere rang afslog han selv, for ham var tjenesten i Roskilde hans hjerte barn frem for prestige.

26. september 1960 tildeltes han hæderstegn for tjeneste i hæren, og den 2. februar 1974 blev han slået til ridder af Dannebrog på Roskilde kaserne.

8. juli 1975 fejrede Jens Erik FINDERUP 40 års jubilæum i forsvaret. Hans uddannelse startede i Sønderjylland, hvor han under 2. verdenskrig kom ind i modstandsbevægelsen. I 1944 arresteredes han af Gestapo, og blev deporteret til KZ lejren Neuengamme. Senere til udekommandoen i Osnabrück, hvor hans uddannelse ved forsvaret var medvirkende årsag til, at han reddede sine medfanger fra døden, idet han afdetonerede miner og bomber. Flere år efter krigen har overlevende fanger takket ham for livet.

Efter krigen gjorde Jens Erik FINDERUP tjeneste ved det britiske ottende korps, og da han i 1948 kom til Roskilde, vendte han straks tilbage til Tyskland med 17 bataljon for at gøre

tjeneste i den danske brigade. Fra 1952-54 var han ved Nato hovedkvarteret i Rendsburg. Derefter Roskilde, bortset fra udekommandoer til Bornholm, Vordingborg og Høvelte.

Da kasernen i Roskilde blev nedlagt i 1974, blev Jens Erik FINDERUP knyttet til 1. Sjællandske brigade, hvor han forblev indtil afskeden.

Hans otium startede i 1977. Interessen for modstandskampens veteraner og enker optog ham meget. Og da han blev anmodet om at gå ind i bestyrelsesarbejde, var svaret straks et ja. I flere år var han en meget dygtig sekretær i Landsforeningen Gestapofanger Sjællandsafd. Og de sidste år var han landsformand i Landsforeningen Gestapofangerne, hvor han markerede sig meget stærkt, for en sund og værdig forening. På trods af hans svigtende helbred, var hans vilje og indsats usvækket til det sidste. Hans død efterlader et stort tomrum. Vi i foreningen har mistet en værdig leder og en god ven og kammerat.

»Æret være hans minde«.

Edith Johansen

*Min dybfølte tak til alle, der ved breve og blomster
deltog ved min kære mand.*

J. E. FINDERUPS

*død og begravelse
i Himmelev Kirke den 25.3.1998*

Tak

Lykke

Arnold JENSEN

Et fint menneske er ikke mere iblandt os.

Torsdag d. 12. marts sov Arnold JENSEN, Kibæk stille ind efter flere års sygdom.

Arnold var jo i over 35 år formand for »Hannover-Stöchen Gruppe« indtil helbredet begyndte at svigte, han var en formiddabel arbejdskraft, der ikke skyede noget middel for at hjælpe gamle kammerater, hvis de havde problemer.

Man kan prise sig lykkelig over at være ven med en mand af Arnolds type.

Vi lærte første hinanden at kende, da vi blev sendt til Hannover, hvor Arnold og jeg delte køje i 5 1/2 måned, og der lærte jeg for alvor hvilket pragtmenneske Arnold var, altid rolig og fattet, når vi andre var ophidsede ind imellem.

Igennem alle årene efter hjemkomsten satte Arnold al sin kraft ind på at hjælpe indenfor det internationale fangesammenhold.

Arnold var kendt over det meste af Europa, han deltog også i pilgrimsrejserne til de gamle fangelejre hvert år. Sin vane tro, har Arnold testamenteret sit afsjælede legeme til »anatommisk institut« i Århus til forskning.

Toras og Arnolds ældste søn, Hasse, fortalte mig, at der havde været en meget, smuk udsyngning fra plejehjemmet, heri deltog alle beboere og personale samt nærmeste familie.

Arnold var også der meget afholdt. Man forstår det godt.

Et ære være Arnolds minde.

P.M.M.

Hvis man vil leve det bedste liv, som er til ens rådighed, må man lære at stille sig kritisk til mange af vore slægts vaner og anskuelser, som almindeligvis godtages af andre.

Bertrand Russel

Man er nyttig for sig selv, når man er nyttig for andre.

A. Deschamps

Bernth Johanneson

Landsformand for foreningen af erhvershæmmede fra Frihedskampen, kasserer i Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen.

Den 9. maj døde Bernth i sit hjem af et hjertestop.

Bernths liv var som et »kalejdoskop«, der var altid bevægelse omkring ham.

Som 18 årig var han gruppefører for D.S.U. kammerater fra Brønshøj afd. der havde dannet en gruppe af modstandsfolk, et typisk træk af Bernths natur, der ikke ønskede at lade sig kue af mennesker, for hvem demokrati og folkestyre var fremmedord.

Gruppen blev imidlertid angivet og alle blev taget af tyskerne. Bernth dog først 1 uge efter de andre. Han kom i lejr i Tyskland og vendte hjem meget medtaget og kom på rekreation i Norge. Ret ung blev han gift med sin Lillian med hvem han fik tre børn. Trods sin unge alder var han sig sit ansvar meget bevidst, arbejdede altid på at forbedre de økonomiske og bolig-mæssige forhold for sin lille familie. Jeg der har kendt Bernth og Lillian fra vi var unge kan følge den røde tråd, fra en lille 2 værelses i Bellahøj kvar-

Bernth Johanneson - som vi husker ham

teret til 3 værelses på Finsensvej, herfra til rækkehus ved Lyngby sø og da børnene var fløjet fra reden tilbage til Frb. i Allgade kvarteret og til sidst Johs. V. Jensens Alle. Alt imens man skiftede bopæl blev der afprøvet arbejdsmæssige muligheder, bl.a. lærereseminariet, det var ikke lykken, så kom en tid på Dagbladet Aktuelt som annoncesælger. Men det blev de fire K'er der blev den foretrukne arbejdsplads her endte han som direktør.

I Lillian havde Bernth en værdig med- og modspiller, og for de to betød deres familie alt. Men derud-

over har vi foreningsmæssigt haft megen gavn af Bernths klare og koncise hjerne. Der var ikke megen udenomsnak, når Bernth var »på«. Han var en dreven forhandler og havde et godt overblik. Ikke alle kunne lide hans kontante facon, for stædighed og troen på han altid havde ret var en torn i øjet på nogen. (Men han havde nu tit ret).

Det sidste år af hans liv var noget trist, han mistede Lillian sommeren 97, hans i forvejen dårlige helbred blev værre og livsgnisten forsvandt sammen med hendes død.

Æret være hans minde

Frithjof Lønø

En helt usædvanlig århusianer, gennem ca. 70 år, er bisat i Århus. Frithjof Læne. Han kom til at spille en enorm stor rolle i perioden 1940-1945.

Som søspejder og terrænsportsmand blev han meget tidligt en særdele aktiv mand i modstandsarbejdet. Allerede primo 1942 måtte han »gå under jorden« som stærkt eftersøgt både af tyske og danske myndigheder. Der udsattes en formue for oplysninger, der kunne føre til pågribelse af ham, »levende eller død«.

Han blev, sammen med E. Fisker - Amdisen og Tage Poulsen, særdeles effektive i forbindelse med modtagelse af våben og sprængstoffer, transport af samme til Århus og byerne i nærheden. Desuden var han meget aktiv i f.m. ombygningen af det organiserede modstandsarbejde samt de store sabotager i byen.

Senere påtog han sig også at udføre andet meget belastende, men vitalt vigtigt, arbejde sammen med »H.C.« - »Leif« og »Flammen«. F.L. og hans specialgruppe, der talte navne som Lauritz Krøll - Sv. Knoblaug og E. Jørgensen var det mest effektive våben imod stikker-uvæsenet i Århus/Midtjylland.

De nævnte organiserede den legendariske »5. kolonne« i Århus. Han modtog senere, som den eneste, kolonnens »Æres-emblem« i guld.

De tre år »under jorden« med stadig skiftende opholdsteder, tog hårdt på F.L., men han reddede sig igennem til befrielsen i 1945. Han deltog herefter i det farlige, men nødvendige, arbejde med minerydning på Vestkysten. Kom på rekreation i Norge i en periode, inviteret af norsk modstandsbevægelse.

F.L. blev i 1947 gift med Erna, som blev hans trofaste støtte til hun døde i 1985. Da var F.L. pensioneret fra »Centralværkstederne« som elektrotekniker gennem en lang årrække. Han var nu igang med at realisere ønskerne om »Besættelsesmuseet i Århus«, også selvom han erklærede, at »der er en rotte i kælderen«!

I 1988 flyttede F.L. til Østhimmerland hvor han realiserede ønsket om et tip-top moderne »Fiskerhus«, i nær kontakt med naturen hvor han følte sig tryk.

Han var så udpræget »Vennernes ven« - nød gerne tilværelsen i selskab med nogle ganske få udsøgte. Han sparede aldrig sig selv, var beskeden, men kendte sit værd uden at misbruge det.

Han vil blive savnet - meget!

ear

Klip fra aviser og blade

B.T. torsdag den 23. april 1998

Venstrefløjsforlægger henrettes:

Nazi-drab på video

Af Anders-Bo Larsen

Så makabert går nazisterne til værks, når de vil udrydde deres modstandere i Danmark.

Godt nok er det kun på video, men alligevel.

Erik Jensen fra venstrefløjsforlaget Demos bliver hængt ud med både foto og adresse, og derefter »henrettes« han ved nakkeskud på tegnefilmen, der af normale mennesker må betegnes som bizar.

At der bliver henvist til mordet på Alan Berg gør misbruget af Erik Jensen på videoen endnu mere usmageligt. Alan Berg blev myrdet af en maskinpistol-salve i USA. Han var en fremtrædende radioreporter, men hans likvidering

fremstår øjensynligt nu som en heltegerning i nazi-kredse.

Den makabre video bevidner i øvrigt, at det danske naziparti, DNSB, har klare forbindelser til de folk, der har produceret den såkaldte »Kriegsberichte vo. 4«.

Pop fra førerbunkeren

Den person, der introducerer den en time og 45 minutter lange video, siger selv, at han befinder sig i nazi-hovedkvarteret i Greve. De sidste minutter af videoen byder samtidig på en koncertoptagelse fra »førerbunkeren« i Greve, og DNSBs næstformand, Henrik Christensen, optræder endda som interviewer.

Nazi-partiets formand, Jonni Hansen, påstod ellers i B.T. så

sent som i går, at hans parti ikke har noget med videoen at gøre.

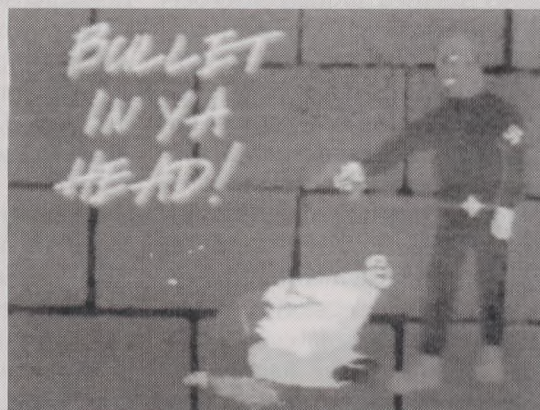
Foruden Erik Jensen er det Peter Tudvad, Poul Møller og Anders Lange, der bliver udsat for mordtrusler på videoen. Den fremstilles af det nazistiske produktions- og distributionselskab NS 88.

Den danske anklagemyndighed tager nu stilling til, om resultatet af efterforskningen hos Hillerød politi kan bære en tiltale, og de første mordtrusler mod danskere fører muligvis til en tiltale efter straffelovens paragraf 266.

Had-videoerne har været styret fra to postbokse i Hillerød og på Frederiksberg. En dansk bagmand er imidlertid øjensynligt gået under jorden.

Selvom PET i øjeblikket er på »hælene« kunne de måske nu interessere sig for - om ikke andet - så Danmarks værdighed udadtil. Stop dette svineri.

»Henrettelsen« på tegnefilmen er ikke til at tage fejl af. Nakkeskud med teksten: »en kugle i dit hoved«.

Klip fra aviser og blade

Weekendavisen den 27. marts - 2. april 1998

Frihedskæmperne. De kæmpede for Danmarks frihed, derfor:

»Forgyld« veteranerne!

**PERNILLE
FRAHM**
skriver:

NU hvor valgkampen er slut, og man derfor ikke kan blive beskyldt for at smide med »valgflæsk«, har jeg et ønske, som jeg vil forsøge at få realiseret. For nogen tid siden så jeg, at endnu en af frihedskampens veteraner var død. Det bragte en sommererindring frem. For i sommers var jeg så heldig at komme med til Dachau-klubbens 50 års jubilæum. Jeg sneg mig ind som »blind passager« til deres festmiddag, som blev holdt på Kolding Fjord. Stedet har en smuk udsigt over en grøn del af fjorden, og festligheden blev holdt, da sommeren var hedest.

Det var en oplevelse for mig, at få lov til at tilbringe en aften med disse endnu overlevende Dachau-fanger.

Aftenen blev brugt til en blanding af almindelig foreningsvirksomhed og udveksling af gammelt og nyt. Meget af det nye var triste efterretninger om tidligere klubmedlem-

mer, som siden sidst var afgået ved døden eller som af helbredsmæssige årsager ikke mere kunne deltage aktivt i klubbens liv. Det gamle var besynderligt nok – i hvert fald for én som aldrig har haft oplevelser af den art – af mere munter art. Erindringerne, man talte om, var de lyse stunder: En fange, der pludselig brød ud i en munter sang. En uventet forsyning af cigaretter eller tilsvarende. Beviser på, at livet var værd at leve og kæmpe for – trods alt.

Jeg har ikke siden kunnet slippe disse menneskers skæbne, og de aktiviteter, som bragte dem i Hitlers fangenskab.

Mennesker, som valgte side, selv om det så sort ud, og selv om omkostningerne kunne blive de størst tænkelige. Mennesker, som havde en holdning til tilværelsen, som de ikke ville eller kunne gå på akkord med. Mennesker, der turde tage stilling. Det sidste er en kvalitet, man savner i det trygge Danmark anno 1998.

Jeg har heller ikke kunnet slippe tanken om, hvordan de må have oplevet tiden, der kom efter. Hele retsopgøret og politikernes genovertagelse af deres positioner.

»Business as usual«. Tilbage til de

gamle magtstrukturer, som om intet var hændt. Bevares, ved festlige lejligheder vil alle gerne hive veteranerne frem og sole sig i den indsats, de gjorde. Men i hverdagen slås langt de fleste og deres pårørende med efterværerne af oplevelserne fra dengang. Og med tiden tynder det ud i rækkerne, snart er der ingen, som kan huske, hvordan det virkelig var.

Staten har som tak indført en særlig hædersgave og en særlig pension. Ligeledes har især Bernadottegården tacklet nogle af de psykiske følger, som viser sig i alderdommen sammen med alle de almindelige skavanker ældre mennesker må trækkes med.

Men er det nok?

I 1997 modtog 6.897 personer hædersgaven. Nu – et år senere må tallet være mindre. Beløbet andrager fra knap 7.000 til mellem 8.000-9.000 om året, derudover pensionen. Det er billigt sluppet for den danske stat. Og det vil fortsat blive billigere.

Det er for mig ufatteligt, at man ikke benyttede 50-årsdagen for befrielsen til at sætte en ordentlig sum penge af til at sikre de sidste en fornøjelig alderdom. At man ikke vil ofre det, det måtte koste, og sikre behandling og omsorg for alle, der måtte have behov. Om det så betød en fordob-

ling eller mere af tilskud til plejehjem og pension for veteranerne, så ville det dog være en udgift, der var til at overse og en udgift, der ikke ville vare evigt. Jeg mener, at man burde afsætte et beløb på finansloven, så de, der engang sloges for Danmarks frihed, kan se frem til en tilværelse, hvor økonomi ikke spiller en rolle for deres tryghed.

Det skylder vi dem, og vi har skyldt det alt for længe.

Dette læserbrev kræver ingen kommentarer

NYE BØGER

»En mur har to sider«

Af Villy og Dagmar Mørk Jensen.
Forlaget Knakken
111 sider rigt illustreret
Kr. 100,00

En bog om kammeratskab på begge sider af »muren«.

En bog der - positivt - viser hvordan mennesker i KZ lejr opbygger et unikt kammeratskab, der også holder under »Den kolde Krig« uanset hvor forskellig man ser på Øst og Vest.

Villy Mørk Jensen hører til den kategori af mennesker, der ydede sin indsats i modstandskampen, og selv om han betalte prisen med et dårligt helbred, aldrig blev bitter.

V.M.J. er tro mod sine idealer, også selv om det i efterkrigstiden kunne være svært. Han vedligeholdte sine venskaber med tidligere KZ fanger DDR, både under DDR tiden og efter murens fald.

Han var iøvrigt på talefod med DDRs ledere med Honecker i spidsen, også da disse ledere stod for fald - og efter faldet.

VMJ forsøger ligeledes at give en forklaring på, hvorfor DDR staten udviklede sin egen - for at være flink - ikke særlig heldige socialisme, hvor en af grundene til at det gik som det gik, måske var, at de ledende personer i DDR havde siddet så længe i KZ lejre og været forfulgt, nogle af dem havde siddet i lejr fra 1933 til 45.

Efter hjemkomst med »De hvide busser« i april 45 og besættelsens ophør i maj stod VMJ på bar bund. Alligevel skulle livet leves videre.

Han fik arbejde på Sjørring Maskinfabrik i Thy, og selv med de tyndslidte nerver som KZ lejren havde bibragt

ham - og mange andre - gik det fremad, også fordi direktøren på fabrikken - selv om hans og Villys mening om mange af livets forhold var meget forskellig - dog forstod, at her var et menneske med, javel skrøbelig, færdigheder og menneskeligt format, og at de derfor kunne samarbejde.

VMJ gik også ind i det samarbejde, som gamle fanger fra Modstandskampen stod for, og også her har han gjort et stort arbejde, hvilket ikke altid var særlig let. Mange af kammeraterne var meget forskellige, så meget forskellig på livskvaliteten og fremtiden. Dog bandt modstandskampen og opholdet i KZ lejrene, dem sammen.

Bogen giver her et godt billede på dette kammeratskab, men sandelig også på forskelligheder i det politiske aspekt.

VMJ har holdt et utal af foredrag på skoler og i foreninger om den tid, det skal også med her.

Nu er VMJ så blevet vicepræsident i FIR (Federation Internationale des Resistantes), den organisation der på verdensplan varetager gamle modstandsfolks interesser og iøvrigt er associeret såvel FN som EU, så nu må VMJ også begå sig på de bonede gulve som Dagmar Mørk Jensen bemærker.

Læs bogen. Den er både oplysende og bevægende og skrevet i et sprog så alle - der vil - kan få en forståelse for de vilkår den almindelige modstandsmand eller kvinde var ude for, og hvad det kostede.

Kaj Christensen

Bøger. Værd at læse!

Så vælg da livet
Erindringer af Bent Melchior
Forlag: Gyldendal
273 sider. Illustreret.

Et ord er et skrig.
Auschwitz 1944-45.
Olly Ritterband.
104 sider. Illustreret.

Porta Westphalica.
En dansk officers beretning om slavearbejde i tysk fangenskab.
Forlag: Frihedsmuseets Venner.
108 sider. Illustreret.

Til læserne:

På grund af strejke/lockout, blokader m.v. og på grund af helligdage udkommer bladet med nogle dages forsinkelse. *Dette beklages.*

Efter som bladet nu »kører« på fjerde år var det måske vigtigt, at redaktionen og læserne »snakkede« noget mere sammen.

Derfor vil vi gerne have beretninger om, hvordan det var at være ægtefælle eller barn af KZ fanger, krigssejlere eller modstandsmand »under jorden«.

Hvordan blev man behandlet af myndighederne, fagforeningerne og arbejdskammeraterne. Hvordan så naboen på en familie hvis mand/kone var eftersøgt af det danske politi eller Gestapo, hvordan så den nærmeste familie på det? Fik man hjælp eller »den kolde skulder«? Alt har interesse, også breve der blev udvekslet, både med KZ fanger, krigssejlere og flygtninge i Sverige.

I det hele taget. Hvordan følte det, at være »bagland« i de fem onde år?

Skriv, send materialer til redaktion, også gerne fotografier. Vi vil altid behandle dette materiale med stor nænsomhed og vil altid inden eventuel trykning kontakte indsenderen og få godkendelse til trykningen.

Gør det nu - det er sent - men ikke for sent.

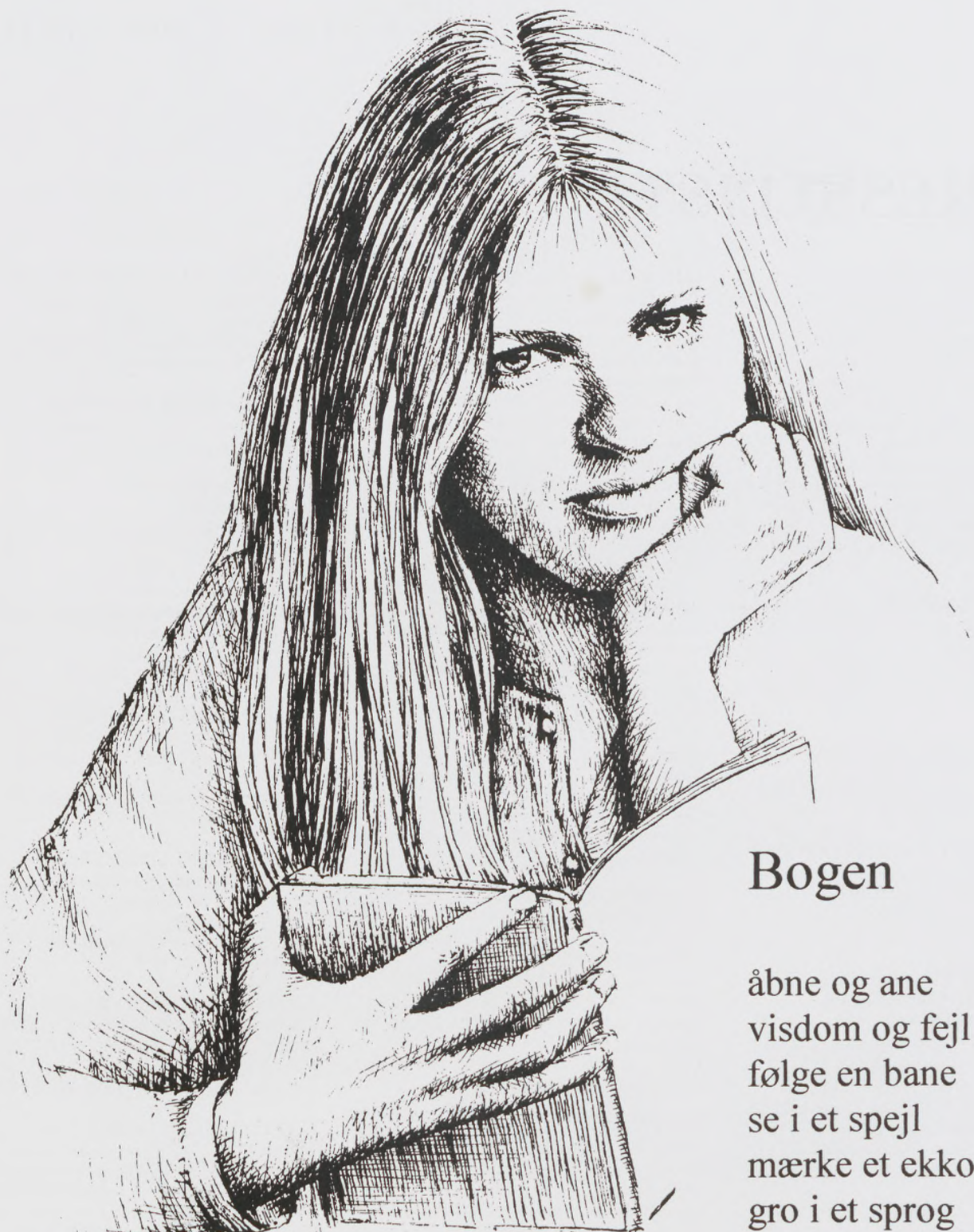
Historikeren har brug for dette materiale!

Redaktionen.

Det skrevne ord huskes
Ofte glemmes det talte!

Kaj Christensen

Ulla Rishøj

Bogen

åbne og ane
visdom og fejl
følge en bane
se i et spejl
mærke et ekko
gro i et sprog
leve og ånde og
favne en bog.

Carl Scharnberg

ADRESSELISTE

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19,
4894 Østre Ulslev, tlf. 53 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6,
1363 København K, tlf. 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng,
4500 Nykøbing S, tlf. 59 91 01 20.
Skr.: Georg Andersen, Kongshaven 42 A,
2500 Valby, tlf. 36 17 47 88.

Odense: Jørgen Hedegaard Larsen,
Højvænget 2, 5230 Odense M., tlf. 66 11 33 85.
Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rind-
dalen 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.
Kass.: Henry Jensen, Østerled 44, 9370 Hals,
tlf. 98 25 18 56.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87.
Kass. Ernst Nielsen, Strandagervej 9,
Munkrup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18,
tlf. 49 71 86 59.

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Verner Nielsen, Peblingevej 45, 4000
Roskilde, tlf. 46 34 19 20.

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes, Torvegade 64,
3. & 4. sal tv., 1400 København K.,
tlf. 32 95 22 06 / 32 95 55 04.

LANDSFORENINGEN

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fung. fmd.: Jens Jac. Jensen, Fredrik den III
vej 3. stk., 7000 Fredericia. tlf. 75 92 54 57
Kass.: Knud Poulsen, Julsøvej 380,
8240 Risskov, tlf. 86 17 20 48, Giro 543 27 23.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Kurt Jacobsen, Dyrehavegårdsvej 15,
2800 Lyngby, tlf. 45 88 17 21.
Kontoret: Kongevejen 252²,
2830 Virum, tlf. 45 85 58 98, Giro 8 81 17 88.
Kontortid for sociale sager: Tirsdag 10-12.
Sommerferie 3/6-31/8.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen,
Jagtvænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V.,
tlf. 75 11 64 18.

Kontor: Gammel Fritidscenter, Gønnevangs-
vej (ved Østerbycentret), 6700 Esbjerg.
Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Fredrik den III vej 3, st, 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.

Åbent torsdag kl. 14-16, tlf. 75 53 18 84.

Odense afd.: Formand Holger Jørgensen,
Tjørnehaven 30, 5240 Odense NØ,
tlf. 66 10 35 43.

Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Syddyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen, Bru-
uns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48
Konsulent: Hjarne Ditlevsen,
Løkkentofte 15, 5700 Svendborg.

Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-11.00).
Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Niel-
sen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 75 77 13.

Kass.: Villy Jensen, Lindevej 2,
3200 Helsing, tlf. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl, Herskinds-
gade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92.

Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV,
tlf. 98 18 58 18.

Åbent torsdage 10-16. Åbent for kammerat-
ligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd.: Wilfred Thomsen,
V. Stuckenbergsvej 25, st, 8210 Aarhus V.,
tlf. 86 10 41 25.

Kass.: Erik Bjørn Nielsen, Brovænget 25,
8250 Egå, tlf. 86 22 29 48.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220,
8200 Århus N, tlf. 86 16 91 18 i åbningstiden:
Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fung. fmd.: Edith Johansen, Højgårdsvej 73,
1 th., 9362 Hørning, tlf. 86 92 16 23.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62,
8900 Randers, tlf. 86 42 69 61, Giro 207 13 04.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76.

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk,
8900 Randers, tlf. 86 41 81 81.

FORENINGEN AF GESTAPO- FANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Lille Værlose, tlf. 44 48 56 74.

Kass.: Sallé Fischermann, Toftekærvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjelør Boule-
vard 12,2 tv., 2450 Kbh. SV., tlf. 36 16 60 98.

Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Harry Em. Rasmussen, Ejjgårdsvej 14B,
st. tv. 2920 Charlottenlund, tlf. 39 64 11 84.

Kass.: Gertrud Stjernholm Nielsen, Ved Bel-
lahøj 23 B, 7. sal. 2700 Brønshøj,
tlf. 38 60 91 20.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38,
4350 Ugerløse, tlf. 59 18 80 09.

Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle
111, 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5,
5000 Odense C., tlf. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN- FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej 7, 4. th.,
1756 København V.,
tlf. 31 23 02 14/55 44 10 32.

Fax. 31 23 02 14 eller 55 44 10 32.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansengade 22,
5000 Odense C., tlf. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128,
5240 Odense NØ. tlf. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Bernadottesgården,
blok 3. H.H. Kochsvej 4, 4000 Roskilde,
tlf. 46 36 08 35.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72,
2650 Hvidovre, tlf. 36 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd. Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
Vej 29 2° tv., 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Heinz E. Hess, Elverhøjen 1 C,
2730 Herlev, tlf. 44 94 44 41.

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1 - Postboks 3000 - 2100 Køben-
havn Ø., tlf. 39 17 77 00, Fax. 39 17 77 11.

Konsulent Anna-Lise Clausen.

Kontortid: tirsdag kl. 11 - 13.00. Tlf. 39 17 78 60

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejæs af De Erhvervshæmmede.
12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.E. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller
Knud Poulsen, Julsøvej 380, 8240 Risskov,
tlf. 86 17 20 48. Ansøgning om ophold i
højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Ejæs af Kammeraternes Hjælpe-
fond. Se bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution.
12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors,
7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe,
tlf. 97 91 11 12.

Ansøgning skriftligt senest 1. februar.

Smidstruphytten: Ejæs af Foreningen af
Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge.
Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Lille Værlose, tlf. 44 48 56 74.